

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

ODĚVNÍ TVORBA VE VOLNOČASOVÉ PEDAGOGICE

Vedoucí práce: PhDr. Michal Filip, Ph.D.

Autor práce: Lucie Hrbková

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: kombinovaná

Ročník: třetí

2020

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 29. 6. 2020

Lucie Hubbová

Poděkování

„Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Michalu Filipovi, Ph.D. za vstřícnost, cenné rady a připomínky při metodickém vedení práce.“

Obsah

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Postavení pedagogiky volného času v rámci pedagogických věd	8
1.1 Oborový diskurs v pedagogice volného času	9
1.2 Soudobá pojetí pedagogiky volného času.....	10
1.3 Předmět a cíle pedagogiky volného času.....	11
2 Volnočasové aktivity	12
2.1 Zájmové činnosti a jejich organizační formy	13
2.2 Účastníci volnočasových aktivit.....	14
3 Adolescent jako účastník volnočasových aktivit.....	14
3.1 Charakteristika období adolescence.....	14
3.2 Zájmy.....	16
3.3 Styl oblékání jako projev vlastní identity	16
4 Vývoj textilní a oděvní tvorby v českých zemích.....	17
5 Textilní a oděvní tvorba ve výchovně vzdělávacím procesu.....	19
5.1 Textilní a oděvní tvorba ve školním a volnočasovém prostředí	19
5.2 Textilní a oděvní tvorba v pedagogice volného času.....	21
5.2.1 Analýza využití práce s textilem ve volnočasových zařízeních.....	22
5.2.2 Příprava volnočasové jednotky výtvarného charakteru	23
6 Člověk a textil.....	25
6.1 Jak vnímáme textil	25
6.2 Funkce textilu	26
6.3 Vzorování textilu	26
6.4 Textilní výtvarné techniky	27
7 Patchwork a quilt	28
7.1 Historie patchworku a quiltu.....	28
7.2 Materiál pro patchwork a quilt.....	28
7.3 Potřebné pomůcky	29
7.4 Patchwork – předlohy a techniky.....	30
7.5 Quiltování – techniky.....	37

PRAKTICKÁ ČÁST	38
8 Didaktický projekt „Textilní a oděvní tvorba v domově mládeže“	38
8.1 Charakteristika domova mládeže	38
8.2 Prostory a potřebné materiální vybavení	39
8.3 Účastníci projektu	39
8.4 Úvodní motivace účastníků	40
8.5 Cíle projektu	41
9 Metodické listy	41
9.1 Tvorba metodických listů	41
9.2 Metodický list – „Patchwork I.“	41
9.3 Metodický list – „Patchwork II.“	45
9.4 Metodický list – „Volné quiltování“	48
10 Reflexe	50
ZÁVĚR	52
Seznam použitých zdrojů	54
Seznam zkratk	56
Seznam příloh	57
Příloha I.	58
Příloha II.	60
Příloha III.	66
Příloha IV.	70
Příloha V.	76
Abstrakt	78
Abstract	79

ÚVOD

První zkušenosti z aktivit volného času se získávají v rodině. Ta je pro dítě a mladého člověka základním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jeho osobnosti. „*Zájmy a aktivity jedince navazují na hodnotovou orientaci, kulturu a způsob života jeho rodiny.¹ Rodina tedy funguje celou svou existencí, svým životem jako stimulátor zájmového rozvoje osobnosti dítěte.²*“

Tématem této bakalářské práce je oděvní tvorba ve volnočasové pedagogice. Je to aktivita, se kterou jsem se jako dítě seznámila právě v rodině, kde jsem získávala své první zkušenosti a praktické dovednosti. Textilní a oděvní tvorba se tak postupně stala mým velkým volnočasovým zájmem a dvacet let mě provází i sférou profesního života.

Hlavním cílem bakalářské práce je poukázat na možnost využití textilní a oděvní tvorby v pedagogice volného času a oživit tak v dnešní době opomíjenou tradici tohoto řemesla. Zpracováním didaktického projektu a jeho ověřením v praxi bych chtěla inspirovat a motivovat studenty či pedagogy, kteří se rozhodnou využívat práci s textilem ve výchovně vzdělávacím procesu. Cílem teoretické části práce je shrnout poznatky z oblasti pedagogiky volného času, textilní a oděvní tvorby a vytvořit tak nezbytný teoretický základ pro tvůrčí projekt. Dále provést rešerši dostupné literatury týkající se této problematiky a zmapovat současnou situaci využití práce s textilem v pedagogice volného času. Cílem praktické části práce je připravit a v praxi aplikovat didaktický projekt o třech učebních jednotkách, které jsou tematicky zaměřeny na hotovení oděvních doplňků technikami patchwork a quilt. S těmito technikami budou seznámeni žáci uměleckého studijního oboru Modelářství a návrhářství oděvů, kteří jsou účastníky projektu. Získané znalosti a praktické dovednosti následně mohou využít při hotovení modelů na módní přehlídky nebo v rámci tvorby inspiračních zdrojů pro klauzurní práce.

Struktura práce je přizpůsobena naplnění dílčích cílů stanovených pro teoretickou a praktickou část. První kapitola se zabývá soudobým diskursem pedagogiky volného času, který nabízí řadu koncepcí, z nichž se odvíjí i různorodá vymezení základních oborových pojmů. Dále uvádí předmět a cíle pedagogiky volného času v pojetí různých autorů. Následující kapitola je zaměřena na charakteristiku volnočasových aktivit v prostředí rodiny, školy a zařízení volného času. Blíže popisuje zájmové činnosti a jejich rozdělení, podle kterého lze textilní a oděvní tvorbu zařadit mezi činnosti esteticko-výchovné (výtvarné) a pracovní-technické. Třetí kapitola se zaměřuje na účastníky projektu – charakterizuje období dospívání a jednotlivé znaky období adolescence. Jejich znalost je důležitá pro přímou pedagogickou činnost s touto věkovou skupinou. Pro adolescenta je typické hledání vlastní identity, což je často spjato s individuálním stylem oblékání a snahou odlišit se. Čtvrtá kapitola se zabývá historií textilní a oděvní výroby a zachycuje důležité mezníky ve vývoji textilního

¹ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 133.

² Tamtéž, s. 147.

řemesla od 13. století do současnosti. Následující kapitola analyzuje využití textilní a oděvní tvorby ve výchovně vzdělávacím procesu a přibližuje tak současnou situaci i vzdělávací instituce, které se textilní a oděvní tvorbou zabývají. Stěžejní částí páté kapitoly je provedená rešerše dostupné literatury a zmapování současné situace využití práce s textilem v pedagogice volného času, především v zájmové činnosti domů dětí a mládeže Jihočeského kraje. Dále jsou uvedena specifika zájmové výtvarné činnosti a struktura přípravy volnočasové jednotky výtvarného charakteru. Podle této struktury jsou vytvořeny metodické listy v didaktickém projektu. Závěrečná kapitola teoretické části práce pojednává o tom, jakými smysly můžeme vnímat textil a jaké funkce zaujímá v životě každého z nás i společnosti. Přibližuje textilní výtvarné techniky, jejichž tvorba je od pradávna oblíbenou volnočasovou aktivitou a v současnosti nachází své uplatnění také v pedagogice volného času. V didaktickém projektu jsou použity textilní výtvarné techniky patchwork a quilt, které jsou popsány z hlediska jejich historie, postupů tvorby, pomůcek a potřebného materiálu.

Praktická část práce je zaměřena na realizaci didaktického projektu, který byl uskutečněn v rámci činnosti zájmového kroužku v Domově mládeže při OA, SOŠ a SOU v Třeboni. Úvodní část obsahuje základní informace o domově mládeže a kroužku šití z hlediska jeho časové náročnosti, potřebného prostorového a materiálního vybavení. Přibližuje účastnice projektu a jejich požadované odborné kompetence a praktické dovednosti. Tvorbě metodických listů předchází stanovení cílů projektu a seznámení se s průběhem úvodní motivace účastníků. Na základě poznatků v teoretické části práce byly vytvořeny celkem tři metodické listy, podle jejichž struktury probíhal výchovně vzdělávací proces jednotlivých schůzek útvaru. Metodické listy jsou tematicky zaměřeny na techniku patchwork jako ozdobný prvek oděvních doplňků a na volný quilt. Fotografie v přílohách bakalářské práce a uvedené reflexe na konci každého metodického listu dokumentují jejich ověření v praxi. Reflexe obsahuje i rizika, se kterými jsem se setkala při realizaci jednotlivých částí projektu. Závěr praktické části se zabývá vlastní reflexí zaměřenou na hodnocení stanovených obecných cílů z hlediska jejich naplnění a doporučením možnosti dalšího využití metodických listů v praxi.

Při zpracování bakalářské práce jsem vycházela z odborné literatury týkající se problematiky pedagogiky volného času, módního odívání a didaktiky výtvarné výchovy. Dále jsem využila různé praktické návody a postupy hotovení textilních výtvarných technik patchwork a quilt. Zdrojem pro analýzu využití textilní a oděvní tvorby v pedagogice volného času byly i veřejně přístupné informace publikované na webových stránkách příslušných institucí.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Postavení pedagogiky volného času v rámci pedagogických věd

„Výchova je všude, kam se podíváte! Výchovou je všechno, život i smrt, záchrana i zánik ... výchova rozhoduje o osudech člověka ...“

(Vissarion Grigorjevič Bělinskij)

Výchova je fenomén takřka všudypřítomný. Můžeme ji pozorovat v rodině, ve škole, na pracovišti i při volnočasových aktivitách. Probíhá po celý život člověka a každý se s ní setkává jak v roli vychovávaného, tak v roli vychovávajícího. Výchovou jako jedním ze základních atributů lidské společnosti se zabývá pedagogika, která se jako vědní obor konstitovala v 19. století.³ V pedagogickém slovníku je definována jako *„věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti.“*⁴

Jednou z disciplín pedagogiky je pedagogika volného času. Zabývá se výchovou ve volném čase, cíli, podmínkami a prostředky výchovy ve volném čase, pedagogickým ovlivňováním a zhodnocováním volného času. Volný čas je tedy jejím cílem, prostředím i prostředkem. Sleduje možnosti rozvoje osobnosti člověka v různých věkových kategoriích, dětí, mládeže, dospělých v produktivním věku i seniorů ve volném čase. Stanovuje teoretická východiska, vymezuje základní pojmy, metodické postupy i praktická doporučení pro realizaci volnočasových aktivit.⁵

Volný čas je doba, ve které se člověk svobodně rozhoduje, jak se svým časem naloží. Činnosti, které si zvolí, mu přinášejí potěšení, radost a uspokojení. Dávají příležitost k rekreaci, odpočinku, obnově sil i k osobnostnímu rozvoji. Důležitou součástí volného času jsou zájmové činnosti – koníčky, hobby.⁶

V následujících několika kapitolách teoretické části práce se blíže zaměříme na vysvětlení základních pojmů, týkajících se problematiky pedagogiky volného času, volnočasových aktivit, zájmového vzdělávání, a na bližší charakteristiku mládeže coby účastníka volnočasových aktivit. Z těchto poznatků budeme dále vycházet při tvorbě didaktického projektu v praktické části práce.

³ BENDL, S. a kol. *Vychovatelství*, s. 16.

⁴ PRŮCHA, J.; MAREŠ, J.; WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*, s. 160.

⁵ BENDL, S. a kol. *Vychovatelství*, s. 118-119.

⁶ Tamtéž, s. 118-120.

1.1 Oborový diskurs v pedagogice volného času

V Česku a na Slovensku se termín pedagogika volného času objevil poprvé v šedesátých letech 20. století, výrazněji se pak začal prosazovat až na začátku devadesátých let.⁷ Soudobý diskurs pedagogiky volného času nabízí řadu koncepcí, z nichž se odvíjí i různorodá vymezení základních oborových pojmů, která akcentují autorovo chápání této disciplíny.

Nejvýznamnějším představitelem pedagogiky volného času v celém česko-slovenském prostředí po roce 1989 byl Břetislav Hofbauer. Jeho přístupy vycházely z negativního pojmu vymezení volného času.⁸ Pedagogiku volného času charakterizuje jako disciplínu, která se zabývá činností člověka v jeho volném čase jako specifickou součástí života, informálním a neformálním působením. Jejím cílem je pozitivně utvářet osobnost člověka. Zahrnuje všechny fáze lidského života: dětství, období dospívání, dospělost i seniorský věk. Stala se součástí života obce a regionu, je přítomna v médiích na celostátní i mezinárodní úrovni. Pedagogika volného času vytváří také vztahy k dalším oblastem lidského života a svými aktivitami oslabuje rovněž důsledky nežádoucích jevů. Vytváří tak východiska pro aktivní, zainteresovaný přístup k vlastnímu životu i k potřebám společnosti a probouzí zájem o aktivní účast. Volný čas přestává být plytkým časem pouhého přežívání a stává se naopak smysluplně prožívaným časem života.⁹

Mojmír Vážanský charakterizuje pedagogiku volného času jako „*novou pedagogickou disciplínu*“, která se svým jednáním podílí na formování světa volného času s cílem opakovaně nabízet a zajistit jedinci optimální předpoklady pro jeho růst a učení, vývoj a existenci. Rovněž umožňuje vytváření takových časových struktur, které pokládají učení a vzdělávání za inovační sílu a faktor změny. Pedagogika volného času je určena jako pedagogika ve volném čase a pro volný čas.¹⁰ Vážanský dále vymezuje pedagogiku volného času jako most mezi školní a sociální pedagogikou, část sociální pedagogiky, jedinečnou komplexní pedagogickou koncepcí.¹¹

Pedagogický slovník definuje pedagogiku volného času jako „*disciplínu pedagogiky zaměřenou na výchovné a vzdělávací prostředky napomáhající autonomnímu a smysluplnému využívání volného času dětí, dospívajících a dospělých.*“¹²

Pojem pedagogika volného času je v současnosti již zavedeným termínem. V klasifikaci pedagogických věd má sice své pevně dané místo, ale dosud nesplňuje znaky samostatné vědecké disciplíny. Pro její funkci je důležitá spolupráce s dalšími

⁷ KAPLÁNEK, M. a kol. *Volný čas a jeho význam ve výchově*, s. 61-63.

⁸ Tamtéž, s. 84.

⁹ HOFBAUER, B.; KAPLÁNEK, M. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*, s. 46-48.

¹⁰ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*, s. 85-86.

¹¹ Tamtéž, s. 103.

¹² PRŮCHA, J.; MAREŠ, J.; WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*, s. 161.

vědními obory. V rámci pedagogiky je úzká souvislost mezi pedagogikou volného času, obecnou, sociální a speciální pedagogikou, didaktikou, dějinami pedagogiky. Pedagogika volného času spolupracuje také s psychologií obecnou, vývojovou, sociální a pedagogickou. Důležité jsou i aspekty sociologické, filozofické, politologické a zdravotnické.¹³

1.2 Soudobá pojetí pedagogiky volného času

Ve vývoji pedagogiky byly uplatňovány tři základní přístupy k výchovnému zhodnocování volného času dětí a mládeže. První přístup rozlišoval výchovu mimoškolní, mimotřídní a mimovyučovací. Druhý přístup vychází zejména z pojetí volného času německých pedagogů a definuje pedagogiku volného času jako výchovu ve volném čase, k volnému času a skrze volný čas. Třetí přístup rozlišuje mezi výchovou formální, neformální a informální.¹⁴

„Teoretické ukotvení pedagogiky volného času v současné době rozvíjí Michal Kaplánek. Navazuje přitom zvláště na pojetí pedagogiky volného času jako výchovy ve volném čase, k volnému času a skrze volný čas.“¹⁵

Výchova *ve volném čase* je nejširší pojem a vymezuje souborně časový prostor jejího působení. Vztahuje se k různým prostředím, v nichž se volnočasové aktivity uskutečňují a kde se uplatňuje zejména dobrovolnost účasti, spoluúčast a zájmovost jako charakteristický rys výchovy.

Výchova *skrze volný čas* charakterizuje způsoby realizace výchovných možností tohoto časového prostoru. Existuje mnoho možností, jak proniknout do různých prostředí života a výchovy dítěte či mladého člověka. Tyto možnosti nebyly dříve tak rozsáhlé, diferencované, přitažlivé a účinné. Jsou využívány buď spontánně z vlastní iniciativy, nebo prostřednictvím pomoci dospělého vedoucího či animátora s ohledem na konkrétní potřeby účastníků. Vedoucí svým pozitivním působením rozvíjí osobnost a působí preventivně proti výskytu nežádoucích forem chování účastníků.

Při výchově *k volnému času* se účastník volnočasových aktivit nepodílí pouze na činnostech organizovaných dospělým, ale sám si vytváří ke svému volnému času pozitivní a aktivní vztah. Ten následně promítá do vlastní praktické činnosti. Tento přístup rozvíjí vlastní iniciativu při hledání nových možností volnočasové aktivity a při jejich uskutečňování. Aktivním přístupem k volnému času si účastníci mají možnost osvojit znalosti, dovednosti a kompetence nejen v konkrétním zájmovém oboru, ale také vzhledem k samotnému volnému času. Výchova k volnému času

¹³ BENDL, S. a kol. *Vychovatelství*, s. 119.

¹⁴ HOFBAUER, B.; KAPLÁNEK, M. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*, s. 59-60.

¹⁵ KAPLÁNEK, M. a kol. *Volný čas a jeho význam ve výchově*, s. 83-84.

vychází z povahy volného času. Tím je myšlena dobrovolnost rozhodování o účasti a následném jednání.¹⁶

1.3 Předmět a cíle pedagogiky volného času

V oblasti vymezení předmětu a cílů Pedagogiky volného času existuje několik pojetí. Podle Pávkové je všeobecným cílem výchovy ve volném čase naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat a oceňovat. Mezi další dílčí cíle patří naučit děti rekreovat se, odpočívat, rozvíjet vlastní zájmy a specifické schopnosti, uspokojovat a kultivovat své potřeby, naučit se uspořádat si svůj režim dne, vést zdravý životní styl.¹⁷

Kratochvílová nahlíží na pedagogiku volného času jako na edukaci ve volném čase. Jejím hlavním smyslem výchovy ve volném čase je vytváření vhodných podmínek zájmových činností, kde jedinec formuje a rozvíjí svou osobnost. Významným cílem je regenerace psychických a fyzických sil, aktivní oddych, rekreace, zábava. Klade důraz na dobrovolnost zapojení jedince do organizované volnočasové činnosti a tím dochází k naplnění cíle. Lokajíčková při vymezení cíle pedagogiky volného času vychází z pojetí cílů Pávkové a Kratochvílové. Klade však specifické nároky na vhodnou zábavu tak, aby odpovídala soudobé kultuře. Jejím dalším cílem je výchova k aktivnímu spolužití s ostatními lidmi, výchova k přátelství, příbuzenství, rodičovství, kamarádství.¹⁸

Základním východiskem pedagogiky volného času dle Hofbauera je dítě či mladý člověk sám o sobě, rozvoj jeho osobnostních předpokladů, zájmů, vizí a kompetencí.¹⁹

Vážanský vidí cíl pedagogiky volného času v tom, aby bylo jedincům umožněno ve volném čase kompenzovat své pracovní povinnosti, umožňovat změnu postojů, vnímání, jednání a rozšiřovat zkušenosti, zážitky.²⁰

Pedagogický slovník definuje cíl pedagogiky volného času jako „*autonomní a smysluplné využívání volného času dětí, dospívajících a dospělých.*“²¹

V českém prostředí se od pojmu smysluplného využívání volného času již opustilo a byl nahrazen pojmem pedagogického zhodnocování volného času. V posledních dvaceti letech se v česko-slovenském prostředí při vymezení předmětu pedagogiky

¹⁶ HOFBAUER, B.; KAPLÁNEK, M. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*, s. 61-62.

¹⁷ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 17-18.

¹⁸ KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Pedagogika volného času*, str. 66.

¹⁹ HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 26.

²⁰ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*, s. 80.

²¹ PRŮCHA, J.; MAREŠ, J.; WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*, s. 161.

volného času nejvíce využívá přístup k zájmové činnosti a k samotnému člověku. Důraz je kladen na rozvoj jeho osobnostních předpokladů.²²

„U jednotlivých autorů v českém i slovenském prostředí se objevují do jisté míry odlišné pohledy, nevládně tu jedno závazné a zastřešující pojetí. Lze tedy hovořit o tom, že pedagogika volného času je dosud oborem, který si hledá své místo i opodstatnění. Do budoucna se bude muset pedagogika volného času vyrovnat s mnoha otázkami a znovu prověřit své cíle, metody i obsah.“²³

2 Volnočasové aktivity

„Aktivity volného času obsáhly v posledních desetiletích rozsáhlé, výrazně se diferencující spektrum činností různorodých obsahů a realizačních způsobů, odlišné odborné specializace a výchovné náročnosti. Vstoupily do všech pracovních dnů žáků škol i dospělých, do jejich víkendů a prázdnin v průběhu školního roku a v létě, i do dovolených. Staly se nedílnou součástí všech fází lidského života od dětství a dospívání přes dospělost až po seniorský věk. Jejich účastníci jsou příslušníci všech sociálních a zájmových skupin společnosti.“²⁴

Rodina je prvotním prostředím volnočasového života a výchovy většiny jedinců. Na volný čas dětí v rodině působí především její velikost, úplnost, životní styl a realizace volného času uvnitř rodiny. Rodiče by měli být inspirátorem, iniciátorem nebo spoluorganizátorem aktivit svých dětí a celé rodiny. Rodina ovlivňuje připravenost dítěte na volnočasový život v dospělosti.

Dalším důležitým prostředím pro rozvoj volnočasových aktivit jedinců je škola. Prostřednictvím volnočasových aktivit pomáhá utvářet pozitivní vztah dětí a mladých lidí k dalším způsobům vzdělávání, k budoucí profesi a celému životu. Svoji úlohu ve volném čase žáků uplatňuje přímo nebo prostřednictvím svých zařízení. Školy uskutečňují příležitostné, jednorázové volnočasové aktivity, soutěže a pravidelnou zájmovou činnost.

Pro trávení volného času jsou však důležité i prostory a zařízení mimo školu. Volnočasové aktivity se tak uskutečňují v původním nebo přizpůsobeném přírodním či městském prostředí.²⁵

V současnosti k vývoji volnočasových aktivit a institucí přispívají nové obsahové a metodické podněty, které se uplatňují v různých prostředích volnočasového života a výchovy. Podstatným rysem tohoto vývoje je vzájemná otevřenost mezi volnočasovými prostředími a institucemi, mezi aktivitami a jejich účastníky. Na tomto

²² KAPLÁNEK, M. a kol. *Volný čas a jeho význam ve výchově*, s. 89-90.

²³ Tamtéž, s. 91.

²⁴ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 55.

²⁵ Tamtéž, s. 56-74.

principu fungují např. multifunkční haly pro různé druhy sportů, domy ekologických aktivit, hřiště dobrodružství atd.²⁶

Volnočasové aktivity se uskutečňují v časové a prostorové dimenzi. Časová dimenze zahrnuje minulost, současnost a budoucnost. Týká se především praktických volnočasových aktivit účastníků, kteří zvládnutím potřebných znalostí, dovedností a kompetencí řeší současné potřeby a vytvářejí předpoklady pro jejich uplatnění v budoucnosti. Dimenze sociálně prostorová se člení od místní úrovně (např. zájmové skupiny nebo oddíly dětí a mládeže) až po rozměr globální. Důsledkem neustálého vývoje je rostoucí uplatnění volného času v životě a výchově současné mladé generace, zvyšování účinnosti volnočasového působení a růst jeho významu.²⁷

Pedagogika volného času se zaměřuje především na obecně rozšířené volnočasové aktivity, které jsou obvykle organizované příslušnou institucí nebo vedené pedagogem. Cílem je pozitivní rozvoj osobnosti i společensko-prospěšná činnost. Všechny tyto činnosti lze označit jako *formální*. Existují však i volnočasové aktivity dětí, mládeže a dospělých, které se označují jako *neformální*. Nerozvíjejí se pod vedením pedagogů, ani na půdě oficiálních institucí. Nemusí vždy jednoznačně přinášet užitek společnosti. Tyto aktivity mají ve skupině volnočasových činností významný podíl, jelikož se mohou šířit prostřednictvím internetu a sociálních sítí.²⁸

Petr Sak na základě svého výzkumu aktivit mládeže ve volném čase zařadil ruční práce mezi aktivity s věkem rostoucí. Ukazuje se, že s věkem nabývají na významu činnosti, které nemají zájmový charakter. Blíží se spíše činnostem nazývaným mimopracovními aktivitami v rámci mimopracovního času.²⁹

2.1 Zájmové činnosti a jejich organizační formy

„Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“³⁰ Patří mezi nejčastější organizované formy volnočasových aktivit dětí a mládeže. Typickým znakem je především dobrovolnost. Je to jeden z mála druhů vzdělávání, které probíhá bez stresu, nervozity a obav. Výstupem mohou být různé typy osvědčení, což je velmi důležitým motivačním prvkem především zájmového vzdělávání dospělých.³¹

Zájmová činnost bývá pravidelná (činnost zájmových útvarů) nebo příležitostná (exkurze, besedy, vycházky, expedice, soutěže, olympiády, atd.). Činnost v zájmových útvarech může být skupinová (kroužky, soubory, kluby, oddíly), individuální

²⁶ HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 49-51.

²⁷ HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*, s. 42-44.

²⁸ KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti – čas výchovy*, s. 148-158.

²⁹ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 139.

³⁰ Tamtéž, s. 92.

³¹ KAPLÁNEK, M. a kol. *Volný čas a jeho význam ve výchově*, s. 119-120.

uspokojování zájmů, hromadná (festivally, slavnosti, sportovní akce), organizovaná (výlet, zájmový útvar) nebo jako spontánní aktivita (herna, čítárna, otevřená internetová pracovna, hřiště).

Práce v zájmovém útvaru se liší od školního vzdělávacího procesu. Uplatňuje se zde větší rozmanitost výchovně-vzdělávacích postupů, individuální přístup, více příležitostí k samostatnému objevování, zkoušení a přetváření. Tím se více rozvíjí aktivní přístup k činnosti a kreativita.³²

Zájmové činnosti mají mezi ostatními volnočasovými aktivitami výsadní postavení. Podle obsahu jsou rozděleny na zájmové činnosti společensko-vědní, pracovní-technické, přírodovědně-ekologické, esteticko-výchovné (hudební, výtvarné, literární a dramatické), tělovýchovné a sportovní.

2.2 Účastníci volnočasových aktivit

První kapitola uvádí, že pedagogika volného času rozvíjí osobnost člověka v různých věkových kategoriích. Účastníky volnočasových aktivit mohou být děti, mládež, dospělí v produktivním věku nebo i senioři. Pro účely této práce se zaměříme na charakteristiku dospívajícího člověka a diference této věkové skupiny.

Účastníky volnočasových aktivit lze obecně charakterizovat jako „*aktéry vlastních volnočasových aktivit i činnosti druhých lidí*“,“³³ Děti a mladí lidé se diferencují podle různých hledisek, která se vztahují k jejich individuální charakteristice (věk, pohlaví, etnická příslušnost), k jejich začlenění v sociálních skupinách (rodina nebo vrstevnická skupina), k obsahu jejich zájmů a aktivit, k uplatňování rolí a funkcí účastníka volnočasových aktivit (včetně míry participace).³⁴

3 Adolescent jako účastník volnočasových aktivit

Tato kapitola se zabývá charakteristikou období dospívání. Zaměřuje se na jednotlivé znaky období adolescence, jejichž znalost je důležitá pro přímou pedagogickou činnost s touto věkovou skupinou. Přibližuje i proces hledání vlastní identity jedince, jehož typická snaha odlišit se je často spjata mimo jiné i s individuálním stylem oblékání.

3.1 Charakteristika období adolescence

Pedagogický slovník popisuje adolescenci jako „*věkové období mezi dětstvím a dospělostí, v sociologickém a pedagogickém pojetí mládež*.“³⁵ Mezi autory odborných

³² PÁVKOVÁ, J.; HÁJEK, B.; HOFBAUER, B. a kol. *Pedagogika volného času*, s. 99.

³³ HOFBAUER, B.; KAPLÁNEK, M. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*, s. 70.

³⁴ Tamtéž, s. 70-73.

³⁵ PRŮCHA, J.; MAREŠ, J.; WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*, s. 12.

publikací panuje nejednotnost názorů ohledně časového vymezení tohoto životního období. Vágnerová uvádí, že období adolescence zahrnuje jednu dekádu života, od 10 do 20 let.³⁶ Thorová charakterizuje adolescenci jako období pozdního věku od 12/13 až do 19 let.³⁷ Langmajer a Krejčířová dělí celé období dospívání na období pubescence a období adolescence, kterou vymezují jako životní úsek zhruba od 15 do 22 let.³⁸ Pro účely práce se zaměříme právě na toto období.

V období dospívání je zpravidla výraznější vývoj motoriky, vizuálního vnímání i řeči. Adolescent je schopen účinnějšího učení na základě poznání logických souvislostí. Tento rychlý rozvoj motorických, percepčních i ostatních schopností vede k novým a hlubším zájmům. Mohou se objevit i první vážnější pokusy o aktivní literární, hudební nebo výtvarnou tvorbu.³⁹

Zlepšuje se i schopnost koncentrace pozornosti, především v souvislosti se stabilizací zájmů. Všechny projevy samostatného uvažování, rozumové aktivity je nutné výchovou podporovat. Zvláště v období dospívání by se mělo ve výchově vyvarovat dogmatickosti a autoritativního postupu.⁴⁰

Dospívající se v období adolescence uvolňuje z přílišné závislosti na rodičích, navazuje diferencovanější a významnější vztahy k vrstevníkům obojího pohlaví. Pokud se jedinci nepodaří odpoutání od rodičů a přemístění části svých vazeb na vrstevníky, může docházet k různým problémům, které si okolí potom nedovede vysvětlit.⁴¹

V citové oblasti dochází v tomto období k výrazným změnám. Na začátku jsou city ještě labilní a bouřlivé, typické je časté střídání nálad a obtížné ovládání citových projevů. Postupně se však citové reakce mladých lidí stabilizují a jsou diferencovanější a přiměřenější podnětům. Vytváří se též morální cítění jedinců, které je ovlivněno rozumovým vypráváním a získáváním nových životních zkušeností. Mládež je v rodině, ve škole i v dalších zařízeních vedena k vytváření a projevování vlastních názorů. Svě názory pak má možnost v diskusi s rodiči a vychovateli hájit.⁴²

Skutečným problémem je pro dospívající i jejich rodiče volba povolání. V ideálním případě jde o sladění individuálních zájmů jedince se zájmy společnosti. Dospívající se o volbě svého povolání musí rozhodovat v době, kdy má ještě nevyhraněné zájmy, není dokončen vývoj jeho schopností a charakterových vlastností. Proto se cítí nejistý a svá rozhodnutí často mění. Svou roli zde sehrává i způsob využití jeho volného času, který poskytuje mladým lidem příležitost k volbě zájmových aktivit. Ty umožňují

³⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 321.

³⁷ THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*, str. 414.

³⁸ LANGMAJER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 143.

³⁹ Tamtéž, s. 143-149.

⁴⁰ HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 101-102.

⁴¹ LANGMAJER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 152-159.

⁴² HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 102-103.

vyjádření jejich pocitů, postojů i přání bez vnějšího tlaku a svobodněji než při profesionální orientaci.⁴³

3.2 Zájmy

Zájmy se v období dospívání vyhraňují a ustalují. Mladí lidé postupují v zájmové činnosti systematicky, až s vědeckým zaujetím. Mezi nejčastější zájmové oblasti patří sport, turistika, technika, přírodověda, drobné rukodělné činnosti a různé druhy umění. U mládeže se výrazně formuje estetické cítění. Úroveň rozvoje estetického cítění je však velmi silně ovlivňována způsobem výchovy v této oblasti a životním prostředím jedince. Mladí lidé jsou v tomto věku schopni plně porozumět a hluboce prožívat vztah k umění ve všech jeho formách. Záleží však na dlouhodobém dobrém výchovném vedení a působení kulturního prostředí.⁴⁴

V žádném dalším životním období není jedinec schopen zajímat se o tak široké spektrum zájmových aktivit jako v dětství a mládí. Ve srovnání s dospělostí se dětství a mládí vyznačuje větší zájmovou pluralitou. Další vývoj jde spíše cestou redukce zájmového spektra a prohlubování určitého zájmu. Základní zájmová orientace ve smyslu obsahovém, ale i ve smyslu aktivní životní pozice se tvoří v mládí. Sféra volného času dětí a mládeže a obsahové naplnění jejich volného času má proto význam pro celoživotní orientaci člověka. O vyhraněné profesní orientaci v dospělosti vypovídá obsah volného času v dětství a mládí.⁴⁵

3.3 Styl oblékání jako projev vlastní identity

Jedinec v období dospívání hledá odpověď na řadu základních otázek. Poznává své možnosti i meze, přijímá svou jedinečnost včetně některých omezení a nedostatků. To je obzvláště těžké pro dospívající s určitým handicapem nebo zdravotním postižením. Cílem úspěšné individuace je dosáhnout psychické diferenciaci a nezávislosti. Hledání identity je též aktivní proces, kdy se dospívající usilovně snaží být sám sebou, blížít se svému ideálu a formovat své projevy zvoleným směrem.⁴⁶

Oděv je úzce spjat s tělesnou individualitou člověka. Je prostředkem řeči, prostředkem manifestace se světem, manifestací názorů o světě i o jedinci samotném. Individualita přitakává univerzu, módě, ale zároveň se chce s její pomocí z rámce univerza vymanit. Člověk napodobuje ostatní, ale v tomto napodobení hledá vlastní formu autostylizace. Prakticky hledá svoji vlastní představu sebe samého, pohled „zvenčí“ na základě zkušeností a pozorování okolního světa.⁴⁷

⁴³ LANGMAJER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 159-160.

⁴⁴ HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 104-108.

⁴⁵ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 133.

⁴⁶ LANGMAJER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 160-163.

⁴⁷ KYBALOVÁ, L.; HERBENOVÁ, O.; LAMAROVÁ, M. *Obrazová encyklopedie módy*, s. 13.

I v individualitě jedince se může projevovat stylovost. Individuální stylovost je výrazně vázána na somatický typ a osobnost svého nositele. Vyjadřuje se určitou typologickou, stříhovou, materiálovou nebo barevnou zvláštností. O stylu u jedince se hovoří tehdy, pokud jeho tělesné a duševní předpoklady tvoří jednotu se zvoleným typem oděvu.⁴⁸

Mladí lidé jsou významní nositelé módního procesu. Jsou schopni náhlého obdivu, rychle svěřují své síly často nedostatečně zdůvodněným zájmům, jež na určitou dobu opanují jejich mysl. Stejně rychle a bez vážnějších důvodů jejich nadšení pomíjí. Barevnost, nápadnost a lehké oblečení je mládí vlastní.⁴⁹ Mládež nikdy nesnášela prostřednost a předem vyšlapané nebo umetené cesty. Každé mládí, každá nová generace musí světu přinést omlazení, nový pohled na věc, a tím i nové hodnoty. Každá nová generace má také větší možnosti než ta minulá.⁵⁰

V odívání se rebelie mládí projevila velmi výrazně např. v šedesátých letech 20. století. Mládež v této době obracela módu i životní způsoby vzhůru nohama, vzepřela se všem koncepcím oděvu, které pocházely z krejčovských salónů a byly určeny pro buržoazní elitu. Oblečení mladých vznikalo doslova na ulici, v klubech a diskotékách, v malých obchůdkách s módou, na jeho zrodu a úpravě se mohl podílet každý.⁵¹

4 Vývoj textilní a oděvní tvorby v českých zemích

Tato kapitola se zabývá historií textilní a oděvní výroby a zachycuje důležité mezníky ve vývoji textilního řemesla od 13. století do současnosti.

Vznik textilní a oděvní řemeslné výroby v českých zemích spadá do 13. století, kdy v zemědělství docházelo k podstatnému zdokonalení nejen technologických a organizačních přístupů, ale i vlastnických vztahů. Tento druh výroby existoval samozřejmě i dříve, ale k oddělení specializovaného řemesla od domácí výroby došlo až po vzniku trhu (poptávky po zboží a koupěschopnosti). V průběhu 13. století se také rozdělila textilní výroba na tkaní lněného plátna a soukenictví, které mělo úzkou vazbu na oděvní výrobu a mohlo se rozvíjet souběžně s její specializací.

V městském prostředí patřila oděvní výroba k nejrozšířenějším řemeslům. Dávat si šít šaty krejčím a nakupovat boty od ševce bylo v počátcích řemeslné výroby určitým projevem luxusu. Na druhou stranu byl oděv projevem společenského statusu a jednotlivé vrstvy společnosti se tím od sebe odlišovaly. U krejčích se nechával šít zpravidla jen sváteční oděv a běžný oděv se vyráběl nadále podomácku. Od 13. století začaly postupně ovlivňovat oděvní výrobu módní vlivy, což se odrazilo i na její specializaci.

⁴⁸ LAMAROVÁ, M.; KYBALOVÁ L. *Estetika odívání*, s. 15.

⁴⁹ ZÍTEK, O. *Lidé a móda*, s. 25.

⁵⁰ HANZALÍKOVÁ, A. *Vkus a nevkus kolem nás*, s. 126.

⁵¹ SKARLANTOVÁ, J. *Od krinolíny k džínům*, s. 204-205.

Soukenictví a plátenictví patřilo v českých zemích až do konce 15. století k lukrativním činnostem. V 17. století se začala v plátenictví uplatňovat manufakturní výroba, která se postupně začala prosazovat i v dalších textilních oborech, jako bylo soukenictví nebo punčochářství. V období od 18. do 19. století docházelo ve výrobním procesu k přechodu od ruční výroby v manufakturách k tovární a strojní velkovýrobě. Průmyslová revoluce zásadně ovlivnila i textilní průmysl, kde se strojní výroba začala nejdříve uplatňovat při předení bavlny. Na počátku čtyřicátých let 19. století zaujímal soukenický průmysl v českých zemích první místo ze všech výrobních oborů. Společně s výrobou lněného a bavlněného zboží měly tyto tři obory přední postavení i v celé rakouské monarchii.⁵² „Před první světovou válkou patřil textilní průmysl k nejrozvinutějším odvětvím v českých zemích i v celé habsburské monarchii a dalo by se říci, že české země byly tkalcovnou, ale i krejčovskou a ševcovskou dílnou celé monarchie.“⁵³

Vznik samostatného Československa s sebou přinášel další hospodářské a organizační výzvy, které se nevyhnuly ani textilnímu a oděvnímu průmyslu. V novém československém státě zůstalo 80 až 90 % oděvní výroby celého Rakouska-Uherska. V době okupace byly textilní, oděvní a kožedělné firmy začleněny do řízeného hospodářství německé říše a orientovaly se především na uspokojování válečných potřeb. V letech 1945 až 1989 se textilní průmysl rozděloval podle zaměření do následujících kategorií: průmysl vlnářský, bavlnářský, lnářský, jutařský, hedvábnický, zušlechťovací, pletařský a stávkářský, výroba krajek a prýmků, koberců, obvazového zboží, výroba nití, podniky se smíšenou specializací a průmysl oděvní.⁵⁴

„Textilní průmysl, i když se to laikům může zdát, není jednoduchý obor. Můžete v něm najít snad všechny vědecké disciplíny. Bylo to tak dříve, o to více to platí nyní. Proto potřebujeme odborníky, což si uvědomovali už i naši předchůdci a zakládali odborné školy v textilních a oděvních regionech již v době průmyslové revoluce.“⁵⁵ Jednalo se o střední školy zakončené maturitou a učňovské školství, které bylo v rukách průmyslu. Každý podnik nebo závod měl svoje odborné učiliště či středisko. V roce 1953 byla v Liberci založena Vysoká škola strojní, na které byl vyučován i textilní obor, a v roce 1960 pak textilní fakulta. Škola změnila název na Vysokou školu strojní a textilní. Textilní obor měl vysokou úroveň uznávanou tehdy i ve světě, což se nezměnilo ani v současnosti. Ke vzdělávání lidí patřily i tzv. závodní školy práce a různá školení, odborné kurzy apod. Začaly vycházet textilní odborné časopisy jako např. Textilní obzor, Textilní čítanka, Žena a móda a časopis Textil, který přežil až do začátku devadesátých let. Většina podniků měla svoje noviny, které se dnes stávají nejlepší kronikou minulých let.

⁵² KOHOUTEK, J.; NOVÁK, J.; JIRÁNEK, J. a kol. *Český textil – Tradice a perspektivy*, s. 8-14.

⁵³ Tamtéž, str. 14.

⁵⁴ Tamtéž, str. 14-29.

⁵⁵ Tamtéž, str. 29.

Některé podniky či závody pořádaly různé soutěže (např. lidová umělecká tvořivost) nebo měly ustanovené vědeckotechnické společnosti, díky nimž mohly delegovat své zástupce i na zahraniční odborné akce.

Revoluce v roce 1989 znamenala překotné změny, které se týkaly zejména atomizací podniků. Celá 90. léta nás provázela nekontrolovatelný dovoz zejména asijského zboží. Během několika málo let asijské dovozy výrazně omezily obchodní příležitosti pro české výrobce, a to vlivem dumpingových cen a nekorektních manipulací s hodnotou zboží při celních operacích.

V letech 2005 až 2010 došlo k restrukturalizaci textilního průmyslu, snižování objemu výroby a k zániku řady textilních i oděvních podniků. Textilní průmysl se vydal cestou „k výrobě specialit“, kde hlavní tendencí bylo navázání na sektor technických textilií. V tomto případě jde o výrobní segment s největším potenciálem do budoucna. Proto etapu nadcházejících let lze nazvat obdobím zrodu „nového textilního průmyslu“. V současné době se textilní a oděvní průmysl v České republice zaměřuje především na technický textil v nepřebornosti jeho specializací a konkrétních podob.⁵⁶

5 Textilní a oděvní tvorba ve výchovně vzdělávacím procesu

Pomocí analýzy využití textilní a oděvní tvorby ve výchovně vzdělávacím procesu přiblížíme současnou situaci i vzdělávací instituce, které se textilní a oděvní tvorbou zabývají. Vzhledem k tématu práce se zaměříme především na využití práce s textilem v zařízeních volného času, konkrétně v zájmové činnosti dětí a mládeže. Uvedeme specifika zájmové výtvarné činnosti, kam lze práci s textilním materiálem zařadit. Dále popíšeme strukturu přípravy volnočasové jednotky výtvarného charakteru, podle které jsou vytvořeny metodické listy v praktické části práce.

5.1 Textilní a oděvní tvorba ve školním a volnočasovém prostředí

Jak již bylo zmíněno výše, začátkem 21. století došlo k restrukturalizaci textilního průmyslu a zaniklo mnoho textilních a oděvních podniků. To se výrazně podepsalo i na našem školství, kdy na základě této skutečnosti bylo na středních odborných školách a učilištích zrušeno poměrně velké množství oborů. Nejinak tomu bylo i na střední škole v Třeboni, kde jsem v současné době zaměstnána jako učitelka odborných předmětů. V 90. letech minulého století škola nabízela několik učebních i studijních oborů se zaměřením na výrobu oděvů. Jednalo se o obory Dámský krejčí, Pánský krejčí, Šička a Oděvnictví, které probíhaly pod záštitou oděvního podniku a. s. Otavan. Tato společnost se specializovala na výrobu pracovních oděvů a konfekce. Poskytovala žákům nejen materiální zázemí pro průběh odborného výcviku, ale i podporu po celou dobu jejich studia a nabídku volných pracovních míst po jeho ukončení. Po likvidaci téměř všech provozovaných společností a. s. Otavan došlo postupně

⁵⁶ KOHOUTEK, J.; NOVÁK, J.; JIRÁNEK, J. a kol. *Český textil – Tradice a perspektivy*, s. 29-43.

k úplnému zrušení nebo změně uvedených oborů. Tento problém se týkal i dalších regionů, kde měla textilní a oděvní výroba dlouholetou tradici. V roce 2005 byl např. zbourán celý areál Textilany v Liberci a před pěti lety došlo ke krachu největšího českého textilního výrobce, podniku OP Prostějov.

V současném školství se setkáváme především se zájmem o umělecké studijní obory, kde již tradice textilní a oděvní výroby ustoupila do pozadí a práce s textilním materiálem získala nový směr. „*Textilní tvorba nepochybně patří do výtvarné kultury, textilnímu materiálu vtiskuje výtvarnou podobu průmyslový výtvarník, módní návrhář a všichni ti, kteří dokonale ovládají textilní řemeslo s prastarou tradicí. Mohli bychom si právem myslet, že textilní tvorba je vždycky spojena s účelem a užítkovostí, jistě i s dekorativním účinkem. Není to však celá pravda. Mnozí výtvarní umělci využívají známých textilních technik i již hotové tkaniny, volné příze či vlákenných útvarů k svébytnému vyjádření. Textil je pro tyto umělce stejně tak osobitým materiálem jako je například pro kreslíře pero a tuš, pro malíře štětec a barvy a pro sochaře modelovací hlína. Proto se můžeme setkat i s textilními obrazy, s měkkými šitými sochami, kombinovanými objekty nebo prostorovými instalacemi z textilních materiálů.*“⁵⁷ Textilní materiál se díky svým vlastnostem využívá ke specifickému výtvarnému projevu jak v oblasti užité tvorby, tak nově i v oblasti volného umění. Pro umělce se tak stal výrazem jejich koncepce, vztahu k sobě i ke světu. Textilní materiál má své specifické haptické i optické vlastnosti. Svým charakterem, strukturou a možnostmi tvarování dává absolutní svobodu výtvarného vyjádření. To vše je důvod, proč se zajímat o textil jako o prostředek rozvoje osobnosti a kreativního projevu, jak ve výchovně vzdělávacím procesu školských zařízení, tak i v pedagogice volného času.

Střední školy nabízí mnoho uměleckých studijních oborů jako např. Modelářství a návrhářství oděvů, Textilní výtvarnictví nebo Uměleckořemeslné zpracování textilu. Vyšší kvalifikaci je možno získat i studiem na umělecky zaměřených vysokých školách v oborech Design oděvu, Textilní tvorba, Fashion design atd.

Práce s textilním materiálem je okrajově využívána i v základním školství v rámci učiva vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Děti prvního stupně podle RVP využívají při práci s drobným materiálem různé tradiční a netradiční materiály, mezi něž řadíme i textil.⁵⁸ Záleží však na konkrétní škole, jaké techniky práce s textilem zařadí do svého školního vzdělávacího programu.

Lidé v dnešní době projevují zájem o různé pracovní-technické činnosti, kterým se věnují ve volném čase organizovaně nebo i bez pedagogického vedení. Textilní a oděvní tvorba je oblíbenou volnočasovou aktivitou všech věkových generací. Jednotlivé generace si v tomto směru předávají své zkušenosti a dovednosti již po celá staletí. Velkou roli hrají také média, která díky novým informačním technologiím poskytují lidem i pedagogům návody, rady a inspiraci k praktickým činnostem.

⁵⁷ CIKÁNOVÁ, K. *Objevujte s námi textil*, str. 7.

⁵⁸ *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, leden 2016 [cit. 25. května 2020]. Dostupné na WWW: <http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf>

Na základě zjištěných informací z webových stránek různých firem i mých zkušeností z pedagogické praxe je zřejmé, že mnoho lidí nejen v produktivním věku vyhledává kurzy, které jsou zaměřené přímo na textilní a oděvní tvorbu. V některých případech se jedná i o kurzy rekvalifikační, kdy si účastníci doplňují potřebnou kvalifikaci pro výkon svého povolání. Většina kurzů však probíhá bez přímého pedagogického vedení, zpravidla pod záštitou módních ateliérů, návrhářů nebo krejčovských dílen. Lektory jsou pak sami módní návrháři, oděvní designéři nebo další odborníci z praxe. Jedná se např. o kurzy šití pro začátečnický a pokročilý nebo kurzy zaměřené na určité textilní výtvarné techniky.

Vzhledem k tématu práce bych zde zmínila patchworkové kurzy, kde se vyučují základy tradičního patchworku i jeho speciální novodobé techniky. Patchwork nepředstavuje pouze druh ruční práce, ale jde o celosvětový fenomén. Vznikají patchworkové kluby, kde lidé vzájemně sdílejí své zkušenosti, baví se, relaxují a pomáhají potřebným. V posledních letech se začaly podobné kluby objevovat i u nás.⁵⁹

Práce s textilním materiálem je též využívána i v různých zařízeních volného času, především v činnosti zájmových útvarů. Textilní a oděvní tvorbu můžeme obecně zařadit mezi zájmové činnosti esteticko-výchovné (výtvarné zájmové činnosti) a pracovní-technické (práce s různými materiály jako papír, textil, karton, dřevo atd.). Esteticko-výchovné činnosti formují estetické vztahy dětí ke společnosti, k přírodě a ke kulturním hodnotám. Využívají se různé výtvarné techniky, práce s výtvarnými prostředky spojená s experimentováním, poznávání a chápání výtvarného umění, kultura chování, stolování, kultura těla a oblékání. Pracovní-technické činnosti napomáhají k systematickému zdokonalování manuálních dovedností, obohacují vědomosti a umožňují aplikaci těchto poznatků v praxi. Rozvíjejí technické myšlení, přispívají k profesní orientaci dětí a prohlubují zájem žáků o tvořivou práci.⁶⁰

5.2 Textilní a oděvní tvorba v pedagogice volného času

V této podkapitole se zaměříme na využití textilní a oděvní tvorby v pedagogice volného času. Budeme přitom vycházet z jejího předchozího zařazení mezi zájmové činnosti výtvarné a pracovní-technické. Provedeme rešerši dostupné literatury týkající se této problematiky a zmapujeme současnou situaci využití práce s textilem v domech dětí a mládeže Jihočeského kraje. Uvedeme též specifika zájmové výtvarné činnosti dětí a mládeže a strukturu přípravy volnočasové jednotky výtvarného charakteru, podle níž jsou vytvořeny metodické listy v didaktickém projektu.

Zájmovou výtvarnou činnost dětí a mládeže organizují školy (výtvarné kroužky, školní družiny a kluby), základní umělecké školy, domy dětí a domovy mládeže. Zcela specifické postavení v oblasti zájmové výtvarné činnosti zaujímají kroužky při dětských zotavovnách, dětských domovech, dětských léčebných zařízeních a kroužky na letních

⁵⁹ SUDOVOVÁ, K. *Patchwork*, s. 7.

⁶⁰ PÁVKOVÁ J. a kol. *Pedagogika volného času*, s. 94-96.

prázdninových táborech.⁶¹ Volnočasové výtvarné aktivity však probíhají také v rámci domovů důchodců, různých stacionářů, komunitních center a podobných organizací.

5.2.1 Analýza využití práce s textilem ve volnočasových zařízeních

Pro vytvoření analýzy jsem zmapovala současný stav využití práce s textilem ve výchovně vzdělávacím procesu volnočasových zařízení. Cílem bylo zjistit dostupnost odborné literatury týkající se této problematiky a využití práce s textilem v zájmové činnosti dětí a mládeže.

Nejdříve jsem provedla rešerši katalogů knihoven, odborných elektronických databází a webových stránek některých univerzit, abych zjistila dostupnost literatury týkající se volnočasové textilní a oděvní tvorby. Dospěla jsem k závěru, že trh nabízí různé návody pro tvorbu textilních výtvarných technik a odborné učebnice pro studenty středních i vysokých škol. Je však nedostatek didaktických materiálů, ze kterých mohou vycházet učitelé a vychovatelé při práci s textilem. V tomto směru jsou v nabídce pouze didaktiky výtvarné výchovy, kde je textilní materiál využíván jen okrajově. Na základě této skutečnosti lze soudit, že textilní a oděvní tvorba nepatří k častým tématům pedagogiky volného času. Pro potvrzení či vyvrácení tohoto úsudku by bylo zapotřebí provést výzkum, který již vzhledem k rozsahu této bakalářské práce nelze zrealizovat.

Pro bližší představu míry využití práce s textilem v zájmové činnosti mládeže jsem zmapovala tematickou náplň kroužků realizovaných v domech dětí a mládeže (dále DDM) celého Jihočeského kraje. Vycházela jsem z informací zveřejněných na webových stránkách jednotlivých zařízení a jejich školních vzdělávacích programů. U každé instituce jsem vyhledala výtvarné nebo pracovní technické zaměření kroužků a jejich obsahovou náplň. Zaměřila jsem se na činnosti a techniky, které se týkají práce s textilem, a na věkovou kategorii účastníků. Zjištěné poznatky jsem zaznamenala do tabulky v Příloze I.

Na základě údajů uvedených v tabulce lze říci, že práce s textilním materiálem je zahrnuta v činnosti zájmových kroužků téměř všech domů dětí a mládeže v Jihočeském kraji. Nejvíce kroužků zaměřených na textilní a oděvní tvorbu nabízí DDM Prachatice a DDM Písek. Obsahovou náplní výchovně vzdělávací činnosti kroužků jsou převážně textilní výtvarné techniky jako výroba krajky, paličkování, vyšívání, drhání, pletení, batika, malba na textil a patchwork. Další činnosti jsou zaměřeny na výrobu módních oděvních a bytových doplňků nebo hotovení jednoduchých modelů dle vlastního návrhu. Strojová výroba oděvů je realizována v rámci kroužků Nitka v DDM Český Krumlov, Ateliér módy a Šití a práce s textilem v DDM Jindřichův Hradec, Textilní ateliér v DDM Český Krumlov a Vyšší šití I, II v DDM Týn nad Vltavou. Jedná se zpravidla o nové kroužky, které jsou jednotlivými institucemi v tomto školním roce nabízeny. Požadovaná věková kategorie účastníků všech uvedených kroužků je průměrně od 8 do 18 let. V práci se zabýváme adolescenty ve věku 15 až 22 let, kteří by v tomto případě mohli navštěvovat kroužky Paličkování a Patchwork v DDM Blatná, Paličkování v DDM České Budějovice, Patchwork v DDM

⁶¹ HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I*, s. 124.

Jindřichův Hradec, Ateliér módního doplňku I, II v DDM Písek, kroužek Módní návrhář a kurz Patchwork I, II v DDM Prachatice, Textilní ateliér v DDM Tábor a Vyšší šití I, II v DDM Týn nad Vltavou.

Aplikace strojového šití v praxi je pro mnoho institucí problémem nejen organizačním, ale i z hlediska strojového a materiálního vybavení. Jsou zde kladeny i vyšší nároky na dodržování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, proto je také požadován ze strany volnočasového zařízení vyšší věk účastníků kroužku nebo kurzu. Vzhledem k současnému úpadku textilní a oděvní výroby lze předpokládat, že je ve vzdělávací oblasti také nedostatek pedagogů volného času s potřebnými odbornými kompetencemi. Obecně lze říci, že domy dětí a mládeže využívají práci s textilem v nabídce činnosti zájmových útvarů, ale neznáme jejich návštěvnost, a tudíž i zájem ze strany účastníků.

5.2.2 Příprava volnočasové jednotky výtvarného charakteru

Program schůzky zájmového útvaru je závislý na činnosti pedagoga, který má různé možnosti, jak může vzdělávání zatraktivnit. Velmi důležitá je motivace k samotné činnosti v rámci zájmového útvaru, která by měla vycházet z potřeb dítěte. Cílem je vyvolat zájem a najít cestu k jeho naplnění. Volba motivačních technik je závislá na struktuře skupiny. V současné době se v pedagogice volného času stále více využívá projektový přístup (např. dramaturgické plánování). Každý vedoucí zájmového útvaru je svým způsobem dramaturgem akcí. Jednotlivé akce předem plánuje, vede nebo zaštiťuje. Pro zájmové činnosti by měl volit aktuální témata a dále s nimi atraktivním způsobem pracovat. Neměli bychom opomíjet různé oblasti poznání, proto by do vzdělávacího procesu měly být zařazeny obsahově různé aktivity. Plánování zájmových činností je dále nutné přizpůsobit věku účastníků, což lze odvodit z poznatků vývojové psychologie.⁶²

Pro formy zájmové výtvarné činnosti je optimální tříhodinová lekce. Umožňuje přirozené zapojení do činnosti i dětem, které potřebují více času na zažití zadaného úkolu a jeho důkladnější promyšlení. Delší časový úsek dává prostor pro zamyšlení i snění, pro vzájemné sledování a porovnávání průběhu i výsledků výtvarných činností ostatních členů kroužku.⁶³

Práce ve výtvarném kroužku, kde je menší počet žáků, umožňuje respektování psychologického a výtvarného typu žáka, jeho pracovního tempa a temperamentu. Lze zadávat problémové úlohy a hledat nové prostředky jejich řešení individuálně či ve skupině. Děti mají větší prostor pro uplatnění své tvořivosti, citovosti a seberealizaci, která je zde nejen prostředkem relaxačním, ale někdy i terapeutickým. Volí se takové techniky a materiály, které není možné běžně zařadit ve školní výtvarné výchově. Důvodem je např. velký počet žáků, díky kterému může být činnost

⁶² KAPLÁNEK, M. a kol. *Volný čas a jeho význam ve výchově*, s. 129-132.

⁶³ HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I*, s. 123.

organizačně nemožná nebo obtížná.⁶⁴ Mezi tyto techniky a materiály lze zařadit i práci s textilem.

Textilní materiál je pro děti snadno dostupný, lehce tvarovatelný, měkký, poddajný a neuvěřitelně variabilní. Barevnou přízi z veselého klubka lze snadno proměňovat v ploše jako lineární kresbu, části různě vzorovaných barevných tkanin se mohou komponovat do obrazu jako plochy malované barvami. Textil je výborným materiálem i k prostorovému vytváření. Příze i tkanina připomene linii, barvu a tvar. Účelem aktivních výtvarných činností je podnítit děti k hravému výtvarnému myšlení a samostatnému hledání výtvarného výrazu právě prostřednictvím textilního materiálu.⁶⁵

Struktura přípravy volnočasové jednotky výtvarného charakteru

Stanovení cíle – je základem plánování zájmové činnosti. Dílčí cíle každé schůzky zájmového útvaru musí být v souladu s obecnějšími cíli. Obecnější cíle jsou například uvedeny v celoročním plánu, který jako celek vychází z cílů vyšších kurikulárních dokumentů. Pro zájmové vzdělávání je to školní vzdělávací program zařízení, kde zájmový útvar funguje. V některých případech je nutné respektovat i organizační formy činnosti a rámcový obsah. Ten je též vymezen v dokumentech strategického plánování.⁶⁶

Úkoly – konkretizují dlouhodobé cíle pro jednu, případně více vyučovacích jednotek. Charakter úkolu a jeho zaměřenost k uvedeným dlouhodobým cílům určuje výběr námětů, volbu techniky i výtvarného materiálu.

Námět – musí být vhodný pro plnění zvolených cílů a úkolů. Měl by být pro žáky přitažlivý, vycházející z jejich zážitků, přiměřený jejich věku a schopnostem.

Výtvarná technika – musí být v těsném vztahu k úkolu a námětu. Každá technika má své specifické možnosti použití, které je třeba respektovat.

Výtvarný materiál – společně s vhodnou technikou umožňuje výtvarné zpracování námětu, zprostředkovává určité technické znalosti a dovednosti, podporuje rozvoj tvořivosti žáků.

Motivace – je základním zákonem učení, lze ji považovat za mobilizaci celé osobnosti žáka. Motivace často určuje styl vyučování a celkovou atmosféru, v níž se vyučování rozvíjí. Velmi podstatně ovlivňuje průběh poznávacích procesů. Cílem motivace při výtvarné výchově je především získání zájmu o budoucí činnost, což záleží na poměru osobnosti k věci, na vnitřních citových podmínkách, na vrozených schopnostech a naléhavých potřebách jedince.

⁶⁴ HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I*, s. 122-123.

⁶⁵ CIKÁNOVÁ, K. *Objevujte s námi textil*, str. 7.

⁶⁶ KAPLÁNEK, M. a kol. *Volný čas a jeho význam ve výchově*, s. 128.

Seznámení žáků s úkolem hodiny a samostatná práce žáků – úkol má být zadáván jako problém, aby žáci mohli uplatnit své tvořivé schopnosti. V samostatné práci žáků je těžiště celé vyučovací jednotky. Pedagog při ní zůstává aktivní, sleduje činnost žáků, individuálně působí povzbuzením, dostatečnou informací a radou.

Hodnocení práce žáků – je jednou z důležitých fází výchovně vzdělávacího procesu. Má působit pozitivně na zaktivizování žáků, je jedním z kladných motivů, který pomáhá ke zlepšení jejich výkonu. Je důležité stanovit kritéria hodnocení, formu a zajistit co největší objektivnost hodnocení.⁶⁷

6 Člověk a textil

Pod pojmem textil si můžeme představit jakoukoliv látku, ale i oděvní výrobek. Je to první a poslední materiál, se kterým člověk přichází do styku. Textil byl prostředkem procesu sebe uvědomování si člověka v jeho vývoji a současně slouží i jako výpověď o historii lidstva ve všech jejich obdobích. Textil má vztah k člověku jako oděv, jako jeho druhá kůže i jako jeho další schránka v architektuře. Jeho úloha v životě člověka je nezastupitelná. „*Textilní tkanina je všudypřítomná. Hřeje nás, hladí a zdobí. Uspává nás v podobě polštáře, tvaruje z nás pokaždé jinou bytost, stírá nám slzy v podobě kapesníku. Když porozumíme její řeči, zpřijemňuje nám prostředí jako ubrus, záclona, koberec či závěs. Vnímáme ji dotekem i zrakem, je s námi v každé životní situaci.*“⁶⁸

V následujících podkapitolách popíšeme, jakými smysly můžeme vnímat textil a jaké funkce zaujímá v životě každého z nás i společnosti. Dále uvedeme možnosti vzorování textilu a různé technologie výroby. Vzor lze na textilním materiálu, oděvu či oděvním doplňku vytvořit pomocí textilních výtvarných technik. Jejich tvorba je již od pradávna oblíbenou volnočasovou aktivitou, která i v současnosti nachází své uplatnění také v pedagogice volného času. O tom vypovídá i provedená analýza týkající se využití práce s textilem v domech dětí a mládeže Jihočeského kraje. Existuje mnoho textilních výtvarných technik, ale pro účely práce se blíže zaměříme na patchwork a quilt. Tyto techniky jsou použity v didaktickém projektu a podrobněji se s nimi seznámíme v sedmé kapitole.

6.1 Jak vnímáme textil

Textil lze vnímat mnoha smysly – zrakem, hmatem, čichem i sluchem. Zrakový vjem je prvotní a velmi důležitý. Tímto smyslem jsme schopni vnímat textilie i na dálku. Hmatovým vjemem poznáváme omak textilie, její strukturu a povrchovou úpravu. Čichovým vjemem se dají poznávat textilie z přírodních materiálů (bavlna, vlna, len, konopí, juta, atd.). V současné době se k nám však textilní materiály dostávají až po různých úpravách, které většinou přehluší jejich typickou vůni. Zvukový vjem

⁶⁷ HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I*, s. 33-55.

⁶⁸ CIKÁNOVÁ, K. *Objevujte s námi textil*, str. 7.

je charakteristický pouze pro některé druhy textilií (šustivý zvuk hedvábí, vrzavý zvuk viskózy atd.).⁶⁹

Každý oděvní materiál má zcela specifické vlastnosti. Čím má člověk složitější a mnohostrannější potřeby, tím větší nároky se kladou na textilní oblast. Modernizací výroby neuvěřitelně vzrostla kvantita i kvalita textilních materiálů.⁷⁰

6.2 Funkce textilu

Textil zaujímá v životě každého člověka i společnosti řadu funkcí – klimatickou, reprezentační, sociální a estetickou. Nejdůležitější je prvotní klimatická funkce oděvu, kdy textilie chrání tělo člověka před nepříznivými klimatickými podmínkami. Textilie z ušlechtilých materiálů, zajímavých vzorů a barev reprezentovaly společenské postavení člověka. Reprezentační funkce zůstala textiliím dodnes, ale v mnohem menší míře než v historii. Oděv byl a někde stále ještě je typickým znakem příslušnosti k místu nebo společenské skupině (např. oděvy z odlišných etnických a kulturních oblastí). Za zmínku stojí i naše lidové kroje, které svým vzhledem a zdobením určovaly, ze kterého kraje člověk pochází. V historii byl oděv znakem určité sociální skupiny. Ale i v dnešní moderní společnosti existují určitá omezení. Ta vyplývají z dané sociální funkce, kterou každý z nás zaujímá v určitém společenství. Významnou roli hraje u textilu estetická funkce. Naš vkus, odborná informovanost a vlastní představa rozhodují o tom, co je krásné.

Bytový a dekorační textil se významně podílí i na atmosféře našeho domova, který je také ukázkou úrovně našeho výtvarného myšlení a cítění. I zde se tedy uplatní všechny funkce textilu.⁷¹

6.3 Vzorování textilu

Dekor jako ozdobný prvek najdeme na mnoha předmětech (textilu, nádobí, nábytku atd.). Označení dekor (vzor) plní nejen funkci ozdobnou, ale i technologickou. Na lidových krojích výšivka zdobila oděv, ale zároveň spojovala i jeho jednotlivé části, sloužila jako zpevnění švů, krajů látek a chránila tak oděv na místech největšího opotřebení. Magická funkce dekoru se z naší oděvní kultury však již vytratila. Jednotlivé symboly, kdysi tak naplněné duchovním obsahem, se pro nás staly pouhými ozdobnými prvky.⁷²

Vzor textilie může vznikat různými technologiemi výroby (např. tkaním, pletením aj.). Takto vzniklé vzory patří k nejstarším způsobům vzorování a jsou takřka nadčasové (kostky, proužky, gobelíny...). Dekor však může být vytvořen na již hotové

⁶⁹ SKARLANTOVÁ, J.; VECHOVÁ, M. *Textilní výtvarné techniky*, s. 10-11.

⁷⁰ Tamtéž, s. 15.

⁷¹ Tamtéž, s. 14-20.

⁷² Tamtéž, s. 32-37.

textilii tiskem, malbou textilními barvami nebo výšivkou. Jednotlivé techniky se mohou kombinovat.

Rozložením dekoru na menší celky vzniknou motivy. Ty se pravidelně opakují a tím je vytvořen vzor. K vytvoření vzoru je potřebný rytmus, který je důležitým a účinným výtvarným prostředkem. Rytmus dekoru vždy závisí na konkrétním předmětu, vyplývá logicky z jeho tvaru a funkce. Pravidelné střídání motivů vytváří ornament.

Podle způsobu řazení motivů rozlišujeme dekor pásový a plošný. U pásového dekoru jsou motivy řazeny vedle sebe do jedné řady a tvoří tak souvislý, různě široký pás. Je typickou ozdobou oděvních i dekorativních textilií (zdobí např. výstřih, dolní okraj oděvu nebo rukávu apod.). Dekor se však může rozvíjet i v ploše a je typický právě pro textil (neuzavřená, stále se opakující plocha). Plošný vzor textilií se odborně nazývá desén.

Podle druhu použitého motivu rozlišujeme dekor geometrický (body, linie, kruhy, čtverce, trojúhelníky), rostlinný (květy, listy, stvolý, traviny, plody), živočišný (zvířecí postavy, peří ptáků, kůže divokých zvířat) a figurální (nejrůznější reálné předměty, písmo, číslice, nápisy, obrázky). Zvířecí motivy představují jeden z nejstarších textilních dekorů.

Velmi důležité je barevné řešení dekoru, které však nemusí odpovídat realitě. Převedení reality do výtvarného výrazu najdeme jak v lidovém umění, tak i v současné textilní tvorbě.⁷³

6.4 Textilní výtvarné techniky

Při výrobě textilií, textilních artefaktů, oděvů a oděvních doplňků se využívají různé textilní výtvarné techniky. S masovou produkcí textilních a oděvních výrobků vzrostl význam osobitě ruční výroby. Pokud má mít rukodělná textilní a oděvní tvorba odpovídající kvalitu i estetickou hodnotu, vyžaduje značné množství odborných znalostí i času. Textilní výtvarné techniky dávají prostor pro uplatnění vlastní individuality, kreativity, rozšiřují teoretické poznatky a praktické zkušenosti.

Druhy textilních výtvarných technik:

- *batika* (vyvazovaná, šitá, skládaná, vosková a sypaná batika);
- *tisk na textil* (tisk pomocí tiskátka, šablony, modrotisk);
- *kresba a malba na textil* (kresba značkovači na textil, kresba textilními barvami, malba rozprašovacími fixy, malba odbarvovacími prostředky, malba na hedvábí);
- *textil na textil* (textilní aplikace, textilní koláž, patchwork, quilt);
- *drhání* (abeceda uzlů, drhané oděvní doplňky, drhané dekorační závěsy);
- *tkaní* (tkaní textílie, tkaní textilního doplňku, tkaná tapiserie, současná tapiserie);
- *další techniky* (výroba krajky, paličkování, niťák, práce s jehlou a nitkami).⁷⁴

⁷³ SKARLANTOVÁ, J.; VECHOVÁ, M. *Textilní výtvarné techniky*, s. 32-37.

7 Patchwork a quilt

Slovo *patchwork* pochází z angličtiny a používá se v mnoha jazycích po celém světě. Je to textilní technika, při které se kousky látek sešívají do vzorů.⁷⁵ Svůj původ má v záplatování a spojování mnoha malých kousků látek k sobě. Původně se tímto způsobem zužitkovávaly použité textilie.⁷⁶ Pokud se patchworkové výrobky podkládají jiným materiálem do vrstev a ozdobně prošívají, vznikne *quilt*. Tímto způsobem se zhotovují přehozy, nástěnné textilní obrazy, oděvní výrobky a doplňky užitného i ryze dekorativního charakteru.

7.1 Historie patchworku a quiltu

Základní techniky patchworku mají svůj počátek již ve starověku. V dávném Orientu používali sešívání kousků látek či barevných kůží do vzorů a ozdobně prošívání několik vrstev látky. Tyto dvě samostatné techniky pak odtud byly přeneseny do Evropy a v období středověku se staly běžnou součástí života i vysoce ceněným řemeslným oborem.

V devatenáctém století se tyto dovednosti dostaly do Ameriky zejména díky ženám severoamerických osadníků. Touto technikou sešívaly zbytky látek na hřejivé pokrývky, což bylo součástí boje o přežití. S rozvojem průmyslu se mohl patchwork a quilt proměnit z pouhého sešívání kousků látek přes umělecké řemeslo až po samostatný umělecký obor. Designéři a výtvarníci jej používají jako prostředek uměleckého vyjádření.

Patchwork a quilt se z Ameriky dále rozšířil do celého světa. Zpočátku šlo výhradně o ruční práci, ale vynálezem šicího stroje došlo k urychlení práce, vzniku nových vzorů a technologických postupů. První krátkodobý návrat patchworku do odívání přineslo hnutí hippies a od sedmdesátých let pak došlo k obrovskému rozkvětu této textilní techniky. V devadesátých letech vznikly nové speciální techniky a vzniká nové umělecké odvětví – artpatchwork. V roce 2007 se v Praze uskutečnila první patchworková výstava – Prague Patchwork Meeting. Patchwork se tak stává u nás rozšířeným koníčkem a dává průchod své tvořivosti.⁷⁷

7.2 Materiál pro patchwork a quilt

Pro patchwork se mohou využít různé zbytky látek či části starých oděvů a ložního prádla. V současné době je právě velmi populární nová technika „upcyklace“. Tento pojem představuje znovuzpracování starého materiálu, ze kterého se vyrobí nový produkt. V poslední době je tato technika hojně používána v textilním průmyslu,

⁷⁴ SKARLANTOVÁ, J.; VECHOVÁ, M. *Textilní výtvarné techniky*, s. 5-6.

⁷⁵ SUDOVÁ, K. *Patchwork*, s. 7.

⁷⁶ SKARLANTOVÁ, J.; VECHOVÁ, M. *Textilní výtvarné techniky*, s. 118.

⁷⁷ Tamtéž, s. 8-9.

kde se zpracovávají kvalitní části starého výrobku nebo textilní zbytky. Tímto způsobem vznikají výrobky od dekoračních textilií, přes oděvní doplňky až po samotné oděvy.

Základem klasického patchworku a quiltu je kvalitní bavlněný materiál s hustou vazbou (bavlněné plátno, popelín, satén, denim, flanel nebo barchet). Lze samozřejmě použít i jiné druhy oděvních materiálů tradičních i netradičních. Mezi tradiční materiály vhodné pro patchwork dále patří samet, hedvábí, vlna, průsvitné látky (fáčovina, voál), krajky, len, kůže a exotické látky (japonské hedvábí, ikat, africká batika či indické látky). Syntetické a dekorační materiály se příliš nepoužívají z důvodu obtížného zpracování. Patchwork nebo quilt vyrobený z netradičních materiálů (např. PVC fólie, tenký korek nebo netkané textilie) mají především dekorační účel v podobě různých tapiserií či artquiltu. Výsledné dílo vypadá velmi moderně a profesionálně.

Látky mohou být jednobarevné, s leskem nebo s pravidelným či nepravidelným vzorem. Vzor může vznikat již technologií výroby textilií nebo se může vytvořit ručně barvením, potiskem či batikou.

Barvení je v současné patchworkové tvorbě velmi oblíbené a lze tak dosáhnout mnoha zajímavých efektů. Tisk na látku je technika, která se velmi často používá u moderního patchworku, ale vyjímá se hezky i na klasických kompozicích. Používají se razítka gumová nebo vlastnoručně vyrobená, jimiž se dosáhne originálního vzhledu. Motivy se mohou vyřezat do dřevěných bloků nebo využít linorit. Lze zakoupit i hotové šablony pro sítotisk nebo použít i tisk fotografií přímo na textil.

Různé typy látek lze libovolně kombinovat a barevně ladit, vznikají tak zajímavé a neobvyklé kontrasty. Při kombinování barev je nám inspirací většinou sama příroda. Vhodnou barevnou kombinací nebo kontrastem lze také navodit dojem perspektivy. To znamená, že některé části patchworku opticky vystupují a jiné naopak splývají s pozadím. Vytvoří se tak plastický dojem.⁷⁸

Pro hotovení patchworku a quiltu se používají i výztuhy, které tvoří výplň mezi horní a spodní vrstvou látky. Volba výztužné vložky závisí na použití patchworku. Nejčastěji se používá vatelín Tevyro, což je syntetické rouno vyráběné v různých gramážích. Je vhodný především pro středně silné a silné quilty. K výrobě dek se používá např. bavlněné rouno a k výrobě chňapek či podložek pod hrnce termoizolační vatelín (Thermolin). Jeho zvláštností je, že dokáže uchovat teplo. Dále se pro zpevnění částí patchworku či quiltu využívají různé zažehlovací výztuhy jako Decovil nebo klasický vlizelín.⁷⁹

7.3 Potřebné pomůcky

Správné nástroje a pomůcky usnadní nejen práci, ale šití se tak stane příjemnou aktivitou.

⁷⁸ BRISCOE, S. *Patchwork a quilting, jak na to*, s. 16-33.

⁷⁹ KELSCHENBACH, CH. *Patchwork a quilt*, s. 8.

Potřebné pomůcky:

- krejčovské nůžky, řezací kolečko o průměru 28 nebo 45 mm;
- řezací podložka větších rozměrů (přibližně A2);
- pravítka a šablony, čtverečkový papír;
- jehly pro ruční a strojové šití (speciální jehly s označením „quilting“);
- nitě pro strojové a ruční šití (bavlněná nit, nit pro quilt);
- žehlička a žehlicí podložka;
- speciální špendlíky pro patchwork;
- šicí stroj s krácející patkou nebo speciální šicí stroj pro patchwork a quilt;
- značkovače a popisovače;
- párač švů;
- lepidlo ve spreji.⁸⁰

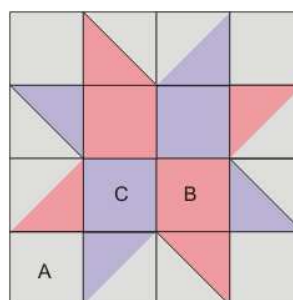
7.4 Patchwork – předlohy a techniky

Při výrobě patchworku je kromě výběru vhodného materiálu, vytvoření barevné kombinace a přípravy potřebných pomůcek též důležité vytvoření *předlohy*. Předlohy pro patchwork jsou obsaženy v různých publikacích a časopisech, vycházejí už více než sto let. Slouží jako užitečný zdroj nápadů nebo jako inspirace při tvorbě vlastních předloh.

Základním prvkem pro tvorbu předlohy je *blok*. Blok představuje vzor čtvercového tvaru, který je složen z několika dílků. Bloky mohou mít různou velikost i uspořádání a rozdělují se například podle geometrických vzorů, počtu dílků (FourPatch, NinePatch atd.), tématu vzoru (stromky, domky), způsobu šití a mnoha dalších kritérií. Bývají uspořádané do tradičních kompozic a tím se dosahuje rozličných efektů. Nákres předlohy pomáhá k lepší představě, jak budou bloky po sestavení vypadat. Pro kresbu jednotlivých bloků je vhodné použít čtverečkový papír. Existují i počítačové programy pro navrhování patchworkových vzorů, kde lze různě měnit barvy naskenovaných bloků.⁸¹

Obr. 1: Patchworková hvězda

Obr. 2: Předloha patchworkové hvězdy

⁸⁰ BRISCOE, S. *Patchwork a quilting, jak na to*, s. 10-15.

⁸¹ Tamtéž, s. 36-41

Patchworkové techniky:

- *Strojový patchwork* je jedna z nejoblíbenějších metod hotovení patchworku v současné době. Kousky látek pro patchwork se stříhají vždy po niti. Pro stříhání malých kousků nebo oblých tvarů jsou ideální ostré krejčovské nůžky. Při stříhání několika stejných kusů nebo dlouhých pásů se používá kruhový řezač.⁸² Jednotlivé díly patchworku je možné sešít ručním stehem nebo pomocí strojového šití. Nejběžnější v individuální a průmyslové výrobě je právě strojové šití. Používá se základní rovný steh o délce 2,5 mm. Pokud se pracuje s malými dílky látky nebo klouzavým materiálem je vhodné délku stehu zkrátit na 1,5 až 2 mm. Velikost švového přídatku kolem vystřiženého dílu je 0,6 cm. Díly se sešívají podle předlohy lícem k sobě ve velikosti přinechané švové záložky. Je možné použít i speciální patku na patchwork. Veškeré švy se následně rozžehlují nebo sežehlují k jedné straně. Šití na papír je technika, která patří do strojového šití a používá se u velmi malých dílků látky s ostrými úhly. Vzor se natiskne nebo nakreslí na tenký stříhový papír a šije se podle přesných čar na papíře.

Obr. 3: Strojový patchwork

- *Americký patchwork* je ručně šitý patchwork, předchůdce dnešního strojového patchworku. Vyžaduje úhledné drobné stehy a využívá se pro sešívání oblých a kosých dílů. Sešívá se pomocí zadního a předního stehu.

Obr. 4: Americký patchwork

⁸² KELSCHENBACH, CH. *Patchwork a quilt*, s. 10-11.

- *Čtverce a obdélníky* jsou tradiční bloky, které jsou tvořeny sešitím jednotlivých částí do různě velkých vzorů.

Obr. 5: Patchwork složený ze čtverců

- *Rychlé sešívání* je zrychlený způsob strojového šití, tzv. řetězové sešívání. Používá se v průmyslové výrobě a dá se využít i při strojovém patchworku. Šetří čas i nitě a práce je přehlednější.

Obr. 6: Vzor patchworku zhotovený rychlým sešíváním

- *Patchwork seminole a provázkový* vzniká sešíváním proužků látky, které se pak znovu rozstíhají a sestaví do různých vzorů. Tímto způsobem šily indiánské ženy z kmene Seminolů pestrobarevné přikrývky a oděvy. V případě provázkového patchworku se sešívají úzké proužky neboli „provázky“.

Obr. 7: Provázkový patchwork

- *Snadné trojúhelníky* jsou tvořeny metodou výroby trojúhelníků z polovin čtverců. U tohoto způsobu odpadá nutnost sešít dva šikmo střížené kraje, protože látka se rozstříhne až po úhlopříčném sešití. Podobně se zhotovují i rohy pro osmihranné vzory.

Obr. 8: Patchwork složený z trojúhelníků

- *Variace letících hus* je vzor, který vzniká metodou výroby trojúhelníků v rohu dalšího dílu. Využívají se zde také tvary kosodélníků, osmihran a čtverců na špičce.

Obr. 9: Patchwork se vzorem letících hus

- *Jednoduché našívání na podklad* vzniká tak, že se díly přišijí strojem na papírový nebo látkový podklad, což látku zpevní. Je to vhodná metoda pro látky, které se špatně zpracovávají (např. hedvábí, samet).

Obr. 10: Našívání dílů patchworku na podklad

- *Skládačky a vlny* představují kompozici ve stylu puzzle a zvlněných efektů. Vytvoří se tak, že se sešíje pouze část švu a zbytek se došije až po dokončení patchworku.
- *Klínové švy a psaníčkové rohy* se používají v místě, kde se stýkají tři patchworkové švy. Zde je nutné zhotovení kosého (psaníčkového) nebo klínového rohu. Tyto švy nelze ušít na stroji, jelikož by na sebe dokonale nenavazovaly.
- *Oblé a kruhové díly* vznikají šitím do oblouku, čímž se dá docílit působivých efektů. Patrně nejznámější tradiční vzor s oblými díly je Opilcova stezka.

Obr. 11: Patchwork se vzorem Opilcovi stezky

- *Volné křivky* patří mezi oblíbené techniky, které se používají pro „zklidnění“ opticky problematických látek.

Obr. 12: Patchwork složený z volných křivek

- *Anglické šití přes papír* je nejjednodušší způsob ručního sešívání šestiúhelníků, kosočtverců, trojúhelníků a dalších tvarů. Používá se při tvorbě velmi složitých mozaikových vzorů. Každý dílek je obalený kolem papírové šablony.

Obr. 13: Patchwork s mozaikovým vzorem

- *Japonský zakládáný patchwork* je tvořen postupem, který vynalezla v osmdesátých letech japonská výtvarnice Sachiko Mukari a proslavila ho na celém světě. Jednotlivé díly se skládají podle šablony již s vatelínem a pak se ručně nebo na stroji sešívají do rozmanitých vzorů.

Obr. 14: Japonský zakládáný patchwork

- *Aplikace a zdobení* vznikají našíváním textilních motivů na jinou látku, čímž lze dosáhnout dekorativního vzhledu. Slouží k doplnění detailů v patchworkových blocích. Aplikace se přišívají ručně nebo na stroji. Nejjednodušší jsou nažehlovací aplikace. Nažehlovací materiál zabraňuje třepení okrajů a zároveň je zpevní. Hodí se především pro aplikace s ostrými tvary. Moderní způsob aplikování využívá papírové šablony, přes které se přeloží okraje látky a přežehlí. Aplikace se pak může přišít ručně nebo na stroji. Aplikaci lze také vytvořit pomocí šikmého proužku, který je ideální pro jemné lineární prvky (např. stonky květin, keltské vzory).

Obr. 15: Aplikace

- *Bláznivý patchwork* (crazypatchwork) byl nesmírně oblíbený ve viktoriánském období a populární je i v dnešní době. Je to druh aplikace, kdy se na podkladovou látku našívají různé odstřížky látek, stužky, krajky a zdobí se vyšívacími stehy, knoflíky a korálky. Výsledkem je pestrý a veselý vzhled.

Obr. 16: Bláznivý patchwork

- *Plastický patchwork* vzniká skládáním, řasením či různým nabíráním materiálu. Tyto postupy je možné kombinovat s jinými technikami a aplikacemi. Skládání a další úpravy jsou dnes velmi oblíbené a přitom vycházejí z tradičních postupů.

Obr. 17: Plastický patchwork

- *Kaleidoskopický efekt* se tvoří použitím vzorovaných látek, ze kterých se vystříhne jen vybraná část vzoru a sestaví se do požadovaného efektu kaleidoskopického vzoru.⁸³

Obr. 18: Patchwork s kaleidoskopickým efektem

⁸³ BRISCOE, S. *Patchwork a quilting, jak na to*, s. 50-103.

7.5 Quiltování – techniky

Quiltování tvoří nedílnou součást patchworkových výrobků. Prošitím tří vrstev materiálu plní funkci praktickou a estetickou. Prošíváním se výrobky zdobí, získávají charakteristický reliéf a zjemňující detaily.

Quiltový „sendvič“ je složen ze tří vrstev látek. Vrchní část výrobku tvoří ozdobná patchworková vrstva nebo jednobarevná látka. Na spodní část lze také použít patchworkovou vrstvu, zpravidla však bývá jednobarevná. Mezi obě vrstvy se vkládá rouno. Ke spojení všech vrstev dochází ručním nebo strojovým prošitím. Předem je vhodné vrstvy pomocně sešpendlit nebo spojit quiltovacím (dočasným) lepicím sprejem. Používají se různé druhy ozdobných stehů – steh stonkový, pěřový, řetízkový, větvičkový, obtáčený přední steh, atd.⁸⁴ Jednoduchý vzor se na látku nakreslí tužkou či značkovačem, na složité vzory je nutné použít šablony.

Ruční quiltování je časově náročné, proto se v současné době nahrazuje strojovým. Vrstvy je možné prošít ve vyšívacím rámečku, na quiltovacím rámu nebo jen v ruce jako tzv. volný quilting. Používá se zejména přední steh, stehy by měly být drobné a pravidelné. Pokud se vrstvy prošívají ručně jen v určitých místech podle vzoru, jedná se o bodové quiltování. Při *strojovém quiltování* jsou linie výraznější než při šití v ruce. Šít lze s krácející patkou nebo volným prošíváním pomocí látačí či vyšívací patky.

Druhy strojového quiltování:

- *Rovné quiltování* představuje šití rovných linií, šití ve švu a na rovnoběžné švy, různé mřížky a mírné křivky. Používá se krácející patka nebo počítačem řízené stroje, které umožňují vytvářet i dekorativní vyšívací steh.
- *Volné quiltování* se provádí s látačí, quiltovací nebo vyšívací patkou se zasunutými zoubky podavače. Při šití se volně pohybuje látkou všemi směry. Jako vzory lze tvořit různé husté meandry, oblázky, smyčky, listy nebo obrazy ve tvaru dřívku.
- *Quiltování na stroji s dlouhým ramenem* se používá především v průmyslové výrobě a v profesionálních dílnách. Stroj je mnohem delší než domácí stroje a má větší pracovní plochu. Je plně ovládán počítačem a lze na něm vytvářet složité quiltovací vzory.
- „*Quilt-as-you-go*“ (quiltování na pokračování) vzniká tak, že se dílo prošívá po částech přijatelné velikosti. Používá se u výrobků velkých rozměrů, např. deky.
- *Sashiko a kantha* patří mezi tradiční prošívací techniky z Japonska a Bangladéše. Mají v současné době široké použití především jako dekorativní prošívání s nápadnými vzory.
- *Plastické prošívání a trapunto* je technika používaná pro docílení plastického vzhledu. Určitá místa vyšitého vzoru se vyplní nejčastěji měkkou speciální

⁸⁴ KELSCHENBACH, CH. *Patchwork a quilt*, s. 12.

vlnou. U trapunta se motiv podloží další vrstvou vatelínu, takže po prošití vystupuje na povrch.⁸⁵

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Didaktický projekt „Textilní a oděvní tvorba v domově mládeže“

V praktické části mé bakalářské práce se zaměřuji na přípravu a realizaci didaktického projektu týkajícího se využití techniky patchwork a quilt při tvorbě oděvních doplňků. Poznatky získané v teoretické části bakalářské práce slouží nejen jako inspirační zdroj, který mě samotnou obohatil, ale i jako teoretický podklad pro realizaci projektu.

Proč jsem si vybrala pro tvorbu projektu právě tyto techniky? V rámci své profese vyučuji odborné předměty a praxi na střední odborné škole se zaměřením na modelářství a návrhářství oděvů. Při praktických cvičeních žáci šijí jak klasické oděvy a oděvní doplňky, tak i extravagantní modely dle vlastních návrhů. V rámci svého volného času jsem navštívila mezinárodní výstavu Prague Patchwork Meeting, kde mě velmi zaujala umělecká díla vytvořená právě těmito technikami. Právě zde se zrodila myšlenka, že by žáci techniku patchwork a quilt mohli využít i při tvorbě oděvů nebo oděvních doplňků. Za tímto účelem jsem při domově mládeže založila kroužek šití, v rámci kterého projekt probíhal.

Do tvorby a realizace projektu jsem vstupovala s nadšením, jistými představami a očekáváním. Oslovila jsem žáky všech ročníků oboru Modelářství a návrhářství oděvů, kteří jsou ubytováni v domově mládeže. Seznámila jsem je s tematickou náplní projektu, stanovenými cíli a na základě jejich dobrovolného zájmu vytvořila skupinu šesti žákyň. Vzhledem k tomu, že zájem projevíly pouze žákyně druhého ročníku, přizpůsobila jsem obsahovou náplň projektu jejich zkušenostem a praktickým dovednostem.

Jednotlivé schůzky zájmového kroužku jsem plánovala tak, aby na sebe kontinuálně navazovaly a svým tematickým zaměřením účastníky zaujaly. Snažila jsem se žákyně motivovat k osobité tvořivosti, seberealizaci, spolupráci, umožnit jim náhled na textil z jiné perspektivy a zprostředkovat novou zkušenost.

8.1 Charakteristika domova mládeže

Domov mládeže je školské výchovné a ubytovací zařízení poskytující žákům OA, SOŠ a SOU Třeboň ubytování a výchovně vzdělávací činnost navazující na vzdělávání a výchovu školy.

⁸⁵ BRISCOE, S. *Patchwork a quilting, jak na to*, s. 108-123.

Dle školního vzdělávacího programu domova mládeže je zájmová činnost žáků zaměřena na kulturní, sportovní, pracovní a výtvarné volnočasové aktivity. V rámci pracovní a výtvarné činnosti jsou realizovány kroužky vyšívání a estetický kroužek, kde se okrajově pracuje i s textilem. Jedná se o techniku malby na hedvábí, batiky a tisk na textil. Tvorba oděvů nebo oděvních doplňků není v tematické náplni žádného z uvedených kroužků zahrnuta.⁸⁶ Důvodem je absence pedagoga volného času s potřebnými odbornými kompetencemi pro tuto činnost. Zájem žákyň domova mládeže o kroužek šití je již dlouhodobý, což bylo pro mě jednou z motivací k jeho realizaci.

Kroužek šití probíhal v souladu s posláním domova mládeže a byl zařazen do prvního pololetí ročního plánu práce na školní rok 2019/2020. Jedná se o pravidelnou, skupinovou a organizovanou činnost zájmového útvaru. Schůzky probíhaly každý týden ve stanovených termínech. Časová dotace jedné schůzky zájmového kroužku byla 2 vyučovací hodiny po 45 minutách. Během pololetí se uskutečnilo celkem 15 schůzek.

8.2 Prostory a potřebné materiální vybavení

Realizace projektu probíhala na šicí dílně OA, SOŠ a SOU, která se nachází v prostorách domova mládeže. Je materiálně vybavena průmyslovými šicími stroji a žehlící technikou. Techniku quilt studentky hotovily přímo na quiltovacím stroji Bernina 570 QE, který škola nedávno zakoupila. Lze quiltovat i na základním šicím stroji s vypnutým spodním podáváním, je však zapotřebí dokoupit speciální quiltovací patku.

Projekt je možné realizovat i v případě, že není k dispozici vybavená šicí dílna. Podmínkou však je, aby každý účastník měl šicí stroj (postačí i přenosný kufříkový). Dalším potřebným vybavením je stůl na stříhání a manipulaci s oděvním materiálem, žehlicí prkno nebo žehlicí stůl s elektroparní žehličkou a pomůcky na šití.

Pro hotovení výrobků jsme použily v rámci recyklace materiálu obnošené džíny a zbytky látek, které dostala škola jako sponzorský dar od různých oděvních firem. K výrobě patchworku stačí opravdu malé kousky látek obvykle o velikosti 10 x 10 cm, proto využití této techniky není finančně náročné a ze zbytků látek či částí použitého oblečení lze vytvořit krásné a originální výrobky.

8.3 Účastníci projektu

Jak již bylo zmíněno v úvodu do praktické části práce, pro realizaci svého projektu jsem jako účastníky zvolila žákyně OA, SOŠ a SOU Třeboň uměleckého studijního oboru Modelářství a návrhářství oděvů. Celkem se přihlásilo šest žákyň druhého ročníku. Všechny účastnice jsem dobře znala, i co se týká jejich odborných kompetencí

⁸⁶ *Obchodní akademie, střední odborná škola a střední odborné učiliště Třeboň* [online]. Třeboň: OA, SOŠ a SOU, [cit. 25. května 2020]. Dostupné na WWW: <<http://www.sostrebon.cz/p-search.html>>

pro praktickou činnost. Tematickou náplň projektu jsem přizpůsobila jejich schopnostem a dovednostem.

Věk účastnic je 16 až 17 let. Všechny ovládají šití na průmyslovém šicím stroji, mají základní znalosti technologických postupů, materiálového složení látek a jejich zpracovatelských vlastností. Vzhledem k tomu, že studují umělecký obor, předpokládá se u nich větší kreativita, originalita a estetické cítění pro kombinaci materiálů a barev.

Vzhledem k velké časové náročnosti projektu je vhodné jej realizovat spíše formou jednodenních či vícedenních kurzů. Ale jeho využití je možné i v rámci různých zájmových útvarů nebo může být zařazen i do tematického plánu předmětu praktických cvičení na odborných školách. Účastníkem projektu nemusí být pouze student střední školy, věková hranice není omezena. Může to být mladší jedinec, dospělý či senior. Důležitým předpokladem je, aby jeho vstupní praktické dovednosti odpovídaly náročnosti projektu. Musí ovládat alespoň základy šití na stroji a být zručný v manipulaci s oděvním materiálem.

8.4 Úvodní motivace účastníků

Před samotnou realizací projektu v praxi jsem se snažila účastnice tematicky motivovat návštěvou výstavy, kam jsme se v rámci první schůzky zájmového kroužku společně vypravily. Jednalo se o výstavu Art quiltu Jany Štěrbové, která na konci září 2019 probíhala v Českých Budějovicích. Žákyně tak měly možnost pozorovat reálná umělecká díla art quiltu a patchworku. Cílem této úvodní exkurze bylo, že účastnice získají povědomí o pojmech art quilt a patchwork a dokážou vnímat estetickou hodnotu uměleckého díla. Na konci proběhla závěrečná diskuze, kdy žákyně sdělovaly své dojmy z výstavy, hodnotily vystavená umělecká díla a zamýšlely se nad aplikací těchto textilních technik v praxi.

Jana Štěrbová pochází z Třeboně a po domluvě byla velmi ochotná uspořádat na domově mládeže v rámci druhé schůzky zájmového útvaru přednášku s praktickou ukázkou tvorby art quiltu. Během přednášky byly účastnice podrobně seznámeny s technikami quilt a patchwork, dostupnou literaturou týkající se této problematiky a používanými materiály. Paní Štěrbová žákyním prakticky předváděla tvorbu art quiltu a zodpovídala přitom jejich otázky. Po absolvování přednášky žákyně dokázaly diskutovat o daném tématu a vysvětlit rozdíly mezi art quiltem, klasickým quiltem a patchworkem. Během závěrečného hodnocení každá účastnice hodnotila přínos nových informací pro tematickou náplň dalších setkání.

Z této úvodní motivace účastnic jsem vycházela již při tvorbě metodických listů. Pokud však podobný způsob motivace předem v praxi neproběhne, je zapotřebí účastníky motivovat např. pomocí ukázky ušitých výrobků s použitím techniky patchwork a quilt, fotografií nebo obrázků v literatuře. Též by měli být podrobněji seznámeni s historií těchto textilních technik, jejich tvorbou, druhy, potřebným materiálem a použitím. V tomto případě je možné využít veškeré informace z teoretické části bakalářské práce.

8.5 Cíle projektu

Na začátku plánování projektu jsem si stanovila obecné cíle, které vyplývají z mého očekávání a vstupních znalostí, schopností a praktických dovedností účastníků zájmového útvaru.

Cíle:

- Účastníci po absolvování projektu získají základní znalost tvorby, druhů a použití techniky patchwork a quilt.
- Účastníci po absolvování projektu dokážou prakticky zhotovit dle vlastního návrhu výrobek s použitím techniky patchwork a quilt.
- Účastníci po absolvování projektu rozvinou estetické cítění pro různé druhy materiálu a jejich vhodnou kombinaci.
- Účastníci po absolvování projektu dokážou aplikovat získané znalosti a dovednosti v praxi i při studiu.

9 Metodické listy

9.1 Tvorba metodických listů

V rámci projektu jsem vytvořila celkem tři metodické listy. První dva na sebe tematicky navazují. Výběr technik patchworku a quiltu jsem se snažila co nejvíce ponechat na participaci účastnic. Proběhl až po úvodní motivaci, kdy měly žákyně již povědomí o jednotlivých technikách. Výběr bylo zapotřebí přizpůsobit jejich praktickým dovednostem, kterým musí nejdříve předcházet určité zkušenosti s tvorbou patchworku.

Mezi vybrané techniky patřily jednoduché bloky se čtverci a obdélníky, snadné trojúhelníky a variace letících hus. Pro tvorbu quiltu bylo zvoleno strojové volné quiltování. Vzhledem k poměrně velké časové náročnosti tvorby patchworku jsme se rozhodli pro zhotovení jednoduchých výrobků, na kterých budou vybrané techniky aplikovány.

Veškeré praktické činnosti byly zdokumentovány, fotografie jsou obsaženy v příloze bakalářské práce.

9.2 Metodický list – „Patchwork I.“

Námět: Hra s geometrickými tvary

Úkol:

Vytvořit vlastní návrh předlohy patchworku tak, aby byl vzor složen ze čtverců, obdélníků nebo trojúhelníků. Přizpůsobit výběr materiálu, barevnou kombinaci a velikost vzoru finálnímu výrobku. Prakticky zhotovit patchwork podle vlastní vytvořené předlohy.

Časová náročnost: celkem 10 hodin po 45 minutách (5 schůzek kroužku)

Motivace a postup práce:

Motivace

Tematický celek uvedeme krátkým rozhovorem. Žákům sdělíme: „*Téma našich několika schůzek je Hra s geometrickými tvary. Již jsme společně navštívily výstavu a absolvovaly přednášku na téma patchwork a quilt. Napadá vás, co se asi bude pod tímto tématem skrývat?*“ Žáci odpovídají na otázku. Dále pokračujeme v rozhovoru: „*Ano, bude to tvorba předlohy, konkrétně jednoho bloku techniky patchwork. Nyní si zopakujeme, co to předloha je a k čemu se při tvorbě patchworku používá.*“ Na toto téma proběhne krátká diskuze, při které žáci využívají znalosti získané z předchozí návštěvy výstavy a přednášky. Ukazujeme odbornou literaturu a seznamujeme žáky s jejich úkolem: „*Tady je k dispozici několik knih, kde najdeme spoustu předloh pro různé techniky patchworku, a ukázky výrobků. Společně se teď na některé předlohy podíváme a vysvětlíme si, jak se taková předloha tvoří. Pak dostanete prostor k tomu, abyste si individuálně knihy prohlédly a načerpaly inspiraci pro tvorbu úkolu. Vaším úkolem tedy bude vytvořit vlastní předlohu patchworku kombinací různých geometrických tvarů, nejlépe čtverců, obdélníků nebo trojúhelníků. Podle své předlohy pak zhotovíte patchwork, který použijete na vlastním výrobku. Můžete ušít jednoduchý oděvní doplněk, který si pak ponecháte nebo někomu věnujete jako dárek. Nebojte se popustit uzdu své fantazii a zkuste vytvořit něco originálního. Ale pamatujte přitom na staré české přísloví: V jednoduchosti je krása!*“ Žákům sdělíme kritéria a způsob závěrečného hodnocení.

Postup práce

Seznámíme žáky s první částí úkolu. Vybereme v literatuře tři různé ukázky patchworku a vysvětlíme jim postup tvorby předlohy. Dáme též prostor k individuálnímu studiu literatury a načerpání inspirace pro tvorbu úkolu. Následně proběhne výběr oděvního materiálu s ohledem na barevnou kombinaci vzoru, druh a velikost finálního výrobku.

Všichni žáci nakreslí svůj vzor v měřítku 1:1 na bílou čtvertku. Velikost vzoru přizpůsobí velikosti finálního výrobku, který chtějí šít. Předloha může být vytvořena dvěma způsoby. První způsob spočívá ve vybarvení jednotlivých částí vzoru fixy nebo pastelkami v barvě vybraného materiálu. Při použití druhého způsobu si vystříhnou z látky potřebné dílky, které následně nalepí na čtvertku s předkresleným vzorem. Žáci si mohou sami vybrat techniku, kterou použijí k tvorbě předlohy. Předem je však upozorníme na to, že první způsob je sice rychlejší, ale může zkreslovat jejich představu finálního díla. U druhého způsobu naopak přesně vidíme, jak bude hotový vzor vypadat. Před nalepením můžeme z vystřižených dílků látky vytvářet různé variace vzoru a rozvíjet tak své estetické cítění. V průběhu samostatné práce žáků individuálně podněcujeme jejich aktivitu, snažíme se podporovat nápaditost a originalitu řešení. Sledujeme též rozvoj výtvarného cítění, kultivaci vkusu a smysl pro jednoduchost.

Druhá část úkolu spočívá ve zhotovení patchworku podle vlastní vytvořené předlohy. Nejdříve všem žákům vysvětlíme a názorně předvedeme způsob hotovení patchworku na šicím stroji. Ukážeme jim rozdíly v sešívání různých tvarů dílků a upozorníme je na chyby, kterých by se měly při šití vyvarovat. S každým žákem individuálně projdeme pracovní postup hotovení jeho patchworkového vzoru. Ostatní mezitím stříhají potřebné

díly svého patchworku a připravují pomůcky k šití. V průběhu samostatné práce se snažíme citlivě usměrňovat jejich jednotlivé záměry, pomáháme technickými radami, ukázkami a naznačením pracovního postupu. Hodnotíme kladně i jejich dílčí výsledky a nenásilně usměrňujeme pracovní tempo.

Výtvarně-technické informace:

- výtvarná technika (kresba, kombinovaná technika);
- patchworkové techniky (jednoduché bloky se čtverci a obdélníky, snadné trojúhelníky a variace letících hus);
- strojové šití, mezioperační a konečné žehlení.

Materiál:

- papír bezdřevý ofset formát A4, gramáž 220;
- barevné fixy nebo pastelky, tužka, nůžky, lepidlo, pravítko s ryskou;
- zbytky bavlněných pláten, denimu nebo části starých oděvů;
- pomůcky na šití a tvorbu patchworku;
- literatura týkající se patchworku.

Vzdělávací a výchovný cíl:

Kognitivní cíl

- Žák dokáže aplikovat získané poznatky a vědomosti při tvorbě výtvarného návrhu patchworku. Samostatně analyzuje zadaný úkol, umí prosazovat netradiční myšlenky, metody práce a obhájit zvolené řešení.
- Žák dokáže při hodnocení srovnávat různé možné varianty tvůrčího postupu a porovnávat jejich kvality.

Afektivní cíl

- Žák věnuje pozornost demonstraci hotovení techniky patchworku, vyjadřuje ochotu přijímat a vnímat nové podněty. Rozvíjí estetické cítění pro kombinaci různých materiálů, barev a tvarů.

Psychomotorický cíl

- Žák ovládá pracovní úkony na šicím stroji v rámci jednotlivých pracovních operací při hotovení patchworku. Usiluje o dokonalé provedení práce v souladu s výtvarným záměrem a vysokými nároky na úroveň řemeslného zpracování finálního produktu.

Metody a organizační formy:

Metody

- instruktáž, práce s knihou, diskuze
- pracovní a výtvarné činnosti

Organizační formy

- skupinová výuka ve školní dílně, vícehodinová výuková jednotka

Hodnocení:

Forma hodnocení

- formativní hodnocení (reflektivní dialog, sebehodnocení žáka)

Kritéria hodnocení

- originalita výrazové tvorby (celkový dojem z výtvarné práce, přitažlivost, působivost, tvůrčí uvolněnost, schopnost žáka vytvářet výtvarný projev odlišný od obvyklého průměru);
- kompozice (rozmístění tvarů a barev v patchworkovém vzoru, harmonie, vyváženost, kontrast);
- technika tvorby návrhu i realizace patchworku;
- samostatnost a přístup k práci;
- schopnost obhájit vlastní výtvarně-estetický i technický názor;
- zručnost, kvalita provedení a čistota práce.

Postup při hodnocení

Na konci celého tematického celku vyzveme žáky, aby vytvořili výstavu svých návrhů předloh a ušitých patchworkových vzorů. Své práce rozloží na velký stůl nebo podlahu. Provedeme hodnocení, kdy klademe důraz na vlastní výpovědi a sebehodnocení žáků, poskytneme jim možnost „obhájit“ vlastní výtvarně-estetický i technický názor a jeho osobité řešení. Ve spolupráci se žáky vyzdvihneme osobitá řešení a slovně zhodnotíme zdařilé zvládnutí kombinace materiálů, tvarů a barevnosti. Zdůrazníme příčiny zdařilých i méně zdařilých prací. Z pohledu pedagoga volného času hodnotíme podle předem stanovených kritérií a uplatňujeme jednotu racionálně technické i smyslově emociální složky.

Vlastní reflexe:

Realizace této části projektu proběhla bez větších problémů s výjimkou jedné žákyně, která nebyla spokojena s výsledky své tvůrčí práce. To je normální součástí každého tvůrčího postupu a i když chyby jsou zde pouze relativní, přesto je nutné naučit žáky s nimi zacházet. Důvodem byl podle mého názoru nesprávný výběr techniky tvorby předlohy patchworku. Žákyně zvolila způsob vybarvování vzoru pastelkami, což zkreslovalo její vnitřní představu finálního díla. Jak bylo zmíněno výše, z hlediska představivosti je vhodnější metoda lepení vystřižených dílků látky do vzoru. *„Pocit chyby vyplývá z nějakého nesouladu mezi vnitřní představou a jejím vnějším výrazovým projevem. To znamená, že hledání vhodné korekce je vlastně objevováním lepšího způsobu vyjádření vlastního vnitřního světa. Postup tedy směřuje k tomu, aby žáci dokázali při hodnocení srovnávat různé možné varianty tvůrčího postupu a porovnávat jejich kvality.“*⁸⁷ V tomto případě by bylo vhodné použití alterací díla, kdy korekci tvorby provede pedagog nebo sám žák. Je správné zamýšlet se nad výsledky tvorby, zkoušet různé varianty postupů a vybírat nejlepší řešení.

⁸⁷ SLAVÍK, J. *Hodnocení v současné škole*, s. 98.

Některé účastnice měly také problém s přesností a trpělivostí při praktickém hotovení patchworku. Každá nepřesnost, kdy na sebe nenavazují švy jednotlivých dílů patchworku, ruší celkový estetický dojem výsledného díla i jeho kvalitu. Proto je vhodné vybrat pro účastníky, kteří s patchworkem teprve začínají, co nejjednodušší vzory. Ideální je technika jednoduchých bloků se čtverci a obdélníky. Celkově bych hodnotila průběh této aktivity jako zdařilý, žákyně pracovaly s nadšením a odhodláním. Mé očekávání z hlediska kreativity a originality výrobků však nebylo zcela naplněno. Myslím si, že barevné kombinace materiálů mohly být v některých případech mnohem odvážnější.

Fotodokumentace průběhu této lekce je obsažena v Příloze II.

9.3 Metodický list – „Patchwork II.“

Námět: Patchwork jako ozdobný prvek oděvního doplňku

Úkol:

Vytvořit vlastní návrh oděvního doplňku s použitím již vytvořeného patchworkového vzoru. Prakticky zhotovit oděvní doplněk s ohledem na jeho funkčnost a módnost.

Časová náročnost: celkem 6 hodin po 45 minutách (3 schůzky kroužku)

Motivace a postup práce:

Motivace

Vstup do tematického celku začneme přečtením úryvku z knihy Lidé a móda: „*Slyšíme-li slovo móda, bývají naše představy obyčejně velmi jednoduché: Vidíme rozmanitá vyobrazení v módních časopisech, výklady konfekčních prodejen, někoho známého, který platí všeobecně za vkusného člověka, anebo si představíme oblíbenou filmovou herečku na plátně biografu či nepříjemné čekání u krejčího.*⁸⁸ Častěji, než si myslíme, jsme posuzováni podle svého oblečení, podle poměru k módě. Naši řeč se musí každý naučit, náš šat však mluví řečí všem srozumitelnou; mnoho prozrazuje, ještě více naznačuje, je bezprostředně přesvědčivý a nepotřebuje tlumočnicka.⁸⁹ Oděv je specifický výrazový prostředek člověka, patrný na velkou vzdálenost. Šaty nám říkají o člověku mnoho, aniž jsme s ním někdy promluvili jedině slovo: o jeho třídní příslušnosti, zaměstnání, národnosti, věku, vzdělání, vkusu, vášních, pořádnosti, nepořádnosti, marnotratnosti, lakomství a povrchnosti nebo bohatství a chudobě. Zejména ženský šat prozradí na svou majitelku takové vlastnosti, o nichž by její ústa nikdy neřekla. Mluví stejně často o věcech utajovaných jako o těch, které nezapírá a dává okázale najevo.“⁹⁰ Po přečtení úryvku vyzveme žáky k diskuzi o módě a funkci doplňku jako módní součásti oděvu. Doplňujeme a upřesňujeme dotazy či odpovědi žáků, ukazujeme

⁸⁸ ZÍTEK, O. *Lidé a móda*, str. 7.

⁸⁹ Tamtéž, str. 9.

⁹⁰ Tamtéž, str. 10.

fotografie oděvních doplňků z knih a časopisů. Jako vhodný motivační stimul použijeme názornou ukázkou oděvního doplňku, který jsme sami zhotovili. Na závěr úvodní motivace seznámíme žáky s jejich úkoly, kritérii a způsobem závěrečného hodnocení.

Postup práce

Vlastní postup práce vychází z předem připraveného patchworkového vzoru. Seznámíme žáky s první částí úkolu, čímž je zhotovení návrhu jednoduchého oděvního doplňku. Žáci mohou zvolit např. tašku, batoh, klobouk, pásek, etui atd. Vedeme je k tomu, aby návrh doplňku přizpůsobili jeho funkci, údržbě a možnosti variace s různými druhy oděvů. Návrh žáci nakreslí formou skici na bílý papír o velikosti A4, doplní ho rozměry výrobku a vzorkem látky, ze které bude zhotovený. V průběhu samostatné práce provádíme individuální korektury pohovorem se žáky, upozorňujeme jednotlivce na vhodný výběr materiálu a rozměrů výrobku.

V druhé části úkolu individuálně projdeme se žáky postup hotovení jejich výrobku a kontrolujeme stříhání dílů s ohledem na zachování co nejmenší spotřeby materiálu. Při vlastním šití oděvních doplňků vedeme žáky k samostatnosti, individuálně podněcujeme jejich aktivitu a pomáháme technickými radami. Při práci usměřňujeme rozdílné tempo žáků, rychlejším umožníme např. vytvořit návrh dalšího oděvního doplňku.

Výtvarně-technické informace:

- výtvarná technika (kresba);
- strojové šití, mezioperační a konečné žehlení.

Materiál:

- bílý papír o velikosti A4;
- tužka, pastelky;
- módní knihy a časopisy;
- zbytky bavlněných pláten, denimu nebo části starých oděvů;
- pomůcky na šití.

Vzdělávací a výchovný cíl:

Kognitivní cíl

- Žák vysvětlí pojem móda a orientuje se v oblasti módního odívání.
- Žák rozvine tvůrčí a návrhářské dovednosti, dokáže reagovat vlastní tvorbou na současné módní trendy a na požadavek funkčnosti oděvního doplňku.

Afektivní cíl

- Žák ocení důležitost vhodného výběru oděvu jakožto specifického výrazového prostředku člověka, vnímá svůj osobitý vkus a smysl pro módu.

Psychomotorický cíl

- Žák dokáže navazovat jednotlivé úkony do určitého smysluplného a efektivního celku, čímž rozvine své praktické dovednosti.

Metody a organizační formy:

Metody

- instruktáž, diskuze
- pracovní a výtvarné činnosti

Organizační formy

- skupinová výuka ve školní dílně, vícehodinová výuková jednotka

Hodnocení:

Forma hodnocení

- formativní hodnocení (reflektivní dialog, sebehodnocení žáka)

Kritéria hodnocení

- orientace žáka v oblasti módního odívání;
- originalita výrazové tvorby (celkový estetický dojem výrobku ve vztahu k současným módním trendům a osobitému vkusu žáka);
- funkčnost výrobku;
- zručnost, kvalita provedení a čistota práce.

Postup při hodnocení

Vyzveme žáky, aby na závěr prezentovali své výrobky formou krátké módní přehlídky. Mohou vybrat i vhodnou hudbu a sestavit vlastní choreografii. Hodnocení provádíme konfrontací jednotlivých prací, vyzdvižením kladu jednotlivých řešení výrobku a zjištěním příčin nedostatků u řešení méně zdařilých. Volíme formu rozhovoru se žáky, hodnocení prací spolužáků a sebehodnocení. Výslednou práci hodnotíme podle předem stanovených kritérií.

Vlastní reflexe:

V rámci zadaného úkolu si žákyně vybraly hotovení tašky nebo etue. S hotovením tašky měly již praktické zkušenosti z prvního ročníku, takže pracovaly zcela samostatně. Etui šily poprvé, potřebovaly tedy poskytnout rady ohledně střihání i technologického postupu hotovení. Pokud by každý z účastníků hotovil jiný druh výrobku, vzrůstaly by tím nároky na práci pedagoga. Tato varianta práce vyžaduje zcela individuální přístup k účastníkům, což by při jejich větším počtu bylo náročnější v praxi realizovat. V tomto případě by pak bylo vhodné, kdyby všichni účastníci šily stejný výrobek nebo měli již více odborných zkušeností a praktických dovedností. Tematický celek hodnotím také jako zdařilý, žákyně se nadšeně zapojovaly do úvodní diskuse na téma móda a uváděly v tomto směru i spoustu osobních zkušeností. Velice je motivovala závěrečná módní přehlídka, jejíž přípravě věnovaly spoustu energie a nápadů.

Fotodokumentace průběhu této lekce je obsažena v Příloze III.

9.4 Metodický list – „Volné quiltování“

Námět: Jedním tahem

Úkol:

Seznámit se s obsluhou quiltovacího stroje. Vytvořit tužkou jedním tahem (bez přerušení) návrh vzoru pro quilt na papír o velikosti A4. Zhotovit obal na knihu s použitím techniky volného quiltování.

Časová náročnost: celkem 14 hodin po 45 minutách (7 schůzek kroužku)

Motivace a postup práce:

Motivace

Motivaci uvedeme poslechem písničky „Miluju a maluju“ od Václava Neckáře. Je z pohádky Šíleně smutná princezna a z textu písně vychází námět tematického celku. Po skončení poslechu žákům sdělíme: „*Dnešním úkolem navážeme na část textu písně, kterou jste před chvílí slyšeli. Václav Neckář zde zpívá: ... samým blahem, jedním tahem, srdce z lásky maluju... a to bude váš první úkol. Vytvoříte tužkou jedním tahem srdcový vzor po celé ploše papíru A4. Tím si nacvičíte techniku volného quiltování s tím rozdíllem, že poté budete jedním tahem šít vzor quiltu na stroji. Možná se vám zdá tato technika velmi jednoduchá, ale sami uvidíte, že vyžaduje logické přemýšlení a představivost. Až se naučíme obsluhovat quiltovací stroj, pustíme se do hotovení obalu na knihu, na kterém si volným quiltováním vytvoříte svůj vlastní vzor.*“ Na konci motivační části seznámíme žáky s kritérii a způsobem závěrečného hodnocení.

Postup práce

Zopakujeme žákům znění první části úkolu a vyzveme je, aby se pustili samostatně do práce. Žáci kreslí tužkou na papír jedním tahem (bez přerušení) několik srdcí vedle sebe a pod sebe po celé ploše papíru. Po splnění tohoto úkolu názorně předvedeme žákům kresbu jiných vzorů, které se pro volný quilt v praxi používají. Opět dáme prostor žákům pro trénování kresby dalších vzorů. Během samostatné práce žáky vedeme k uplatnění představivosti a fantazie, podporujeme individuální řešení výtvarného problému. Případná upozornění provádíme většinou individuálně, v nezbytném případě naznačíme žákům řešení obtížného problému kresbou na jiný papír.

Po nácvičce tvorby vzoru seznámíme žáky s obsluhou quiltovacího stroje a názorně předvedeme techniku volného quiltování. Individuálně vyzveme žáky, aby si techniku volného quiltování postupně vyzkoušeli.

Seznámíme žáky s další částí úkolu, kterým je zhotovení obalu na knihu. Vysvětlíme žákům způsob stříhání potřebných dílů podle velikosti knihy a projdeme společně technologický postup hotovení obalu. Žáci vytvoří na přední stranu obalu technikou volného quiltování vzor dle vlastního návrhu. Při šití vedeme žáky k samostatnosti, individuálně podněcujeme jejich aktivitu a pomáháme technickými radami.

Výtvarně-technické informace:

- výtvarná technika (kresba);
- technika volného quiltování;

- strojové šití, mezioperační a konečné žehlení.

Materiál:

- bílý papír o velikosti A4;
- tužka;
- zbytky bavlněných pláten nebo denimu, vatelín Tevyro;
- speciální quiltovací nitě, pomůcky na šití.

Vzdělávací a výchovný cíl:**Kognitivní cíl**

- Žák rozvine schopnost logického myšlení a představivost, najde princip tvorby návrhu vzoru pro quilt.

Afektivní cíl

- Žák je angažovaný pro činnost, aktivní a pociťuje uspokojení z vlastní práce.

Psychomotorický cíl

- Žák ovládá obsluhu quiltovacího stroje a techniku volného quiltování. Postupným opakováním úkonu získá dostatečnou zručnost, upřesňuje pohyby a zrychluje činnost.

Metody a organizační formy:**Metody**

- instruktáž, diskuze
- pracovní a výtvarné činnosti

Organizační formy

- skupinová výuka ve školní dílně, vícehodinová výuková jednotka

Hodnocení:**Forma hodnocení**

- formativní hodnocení (reflektivní dialog)

Kritéria hodnocení

- technika tvorby návrhu i realizace vzoru pro quilt;
- obsah (rozmanitost jednotlivých vytvořených vzorů pro quilt);
- samostatnost a motivovanost k práci;
- zručnost, kvalita provedení a rychlost.

Postup při hodnocení

Na konci celého tematického celku vyzveme žáky, aby vytvořili výstavu svých výrobků. Své práce mohou rozložit na stůl tak, aby se dalo kolem obcházet. Hodnocení provádíme společně se žáky, kdy se v rozhovoru zaměřujeme na předem stanovená kritéria. Svá hodnocení slovně zdůvodňujeme a vedeme k tomu i žáky.

Vlastní reflexe:

Tento tematický celek byl pro žákyně nejzajímavější. Pracovaly s velkým nadšením a bylo vidět, že je aktivita baví. Práce na novém quiltovacím stroji i technika volného quiltování pro ně byla zcela novou zkušeností. Při práci byly mnohem kreativnější a uvolněnější než u předchozích tematických celků. Vytvářely vzory na základě vlastní fantazie a nebály se s touto technikou ani experimentovat. Mně osobně je tato technika také velmi blízká a ráda bych se volnému quiltování věnovala mnohem více do hloubky. Chtěla bych v rámci výuky odborných předmětů aplikovat quiltovací vzory na různých modelech a tvořit i art quilt. Jediným problémem u některých žákyně bylo to, že nedostatečně natrénovaly techniku volného quiltování a byly nuceny vzor několikrát při šití napojovat. To se pak odrazilo na celkovém estetickém vzhledu výrobku. Při volném quiltování je totiž zapotřebí poměrně velká zručnost a rychlost při manipulaci s materiálem pod patkou stroje, což žáci získají jedině dostatečným tréninkem. Proto jako nejjednodušší vzor pro začínající quiltere bych doporučila řídký meandr (různě velké vlnky). Dalším námětem pro tuto techniku by mohlo být např. téma Světem křížem krážem. Žáci by mohli ušít různé batohy, kde by volným quiltováním vyšili mapu světa a pro docílení plastického vzhledu jednotlivých světadílů by místa vyplnili z rubní strany měkkou speciální vlnou (tzv. technika plastického prošívání a trapunto). Pomocí korálků a ručních stehů by se pak mohla na vyšité mapě vyznačit cesta kolem světa, apod.

Fotodokumentace průběhu této lekce je obsažena v Příloze IV.

10 Reflexe

Závěrečná reflexe navazuje na obecné cíle, které jsem před přípravou a realizací projektu stanovila. Zhodnotím, jak se mi podařilo dosáhnout stanovených cílů a jaký byl přínos pro můj osobnostní a profesní růst.

Prvním cílem bylo, že účastníci po absolvování projektu získají základní znalost tvorby, druhů a použití techniky patchwork a quilt. Díky návštěvě výstavy a následující přednášce se téma patchwork a quilt dostal velmi brzo do povědomí žákyně. Tyto techniky si ověřily hotovením vlastního výrobku v praxi, čímž si znalosti upevnily, získaly další zkušenosti a praktické dovednosti. Tím byl splněn i druhý cíl, kdy na základě vlastního návrhu měly dokázat zhotovit výrobek s použitím těchto technik.

Dále jsem předpokládala, že se u žáků rozvine estetické cítění pro různé druhy materiálu a jejich vhodnou kombinaci. Zde se mé očekávání rozcházel s realitou. Domnívala jsem se, že žákyně studijního uměleckého oboru budou více kreativní, nebudou se bát kombinací různých druhů materiálů a barev. Myslím si, že to převážně pramenilo z jejich obav a minimálních zkušeností s novou technikou patchworku. Z toho důvodu bych věnovala více času úvodní motivaci a vlastní tvorbě předlohy. V žákovské tvorbě bych použila alterace díla, kdy by se žáci mohli zamýšlet nad výsledky své tvorby, zkoušet různé varianty postupů a vybírat nejlepší řešení.

Posledním cílem byla aplikace získaných znalostí a dovedností v praxi i při studiu. Lze říci, že to byl pro mě jeden z nejdůležitějších obecných cílů. Mým záměrem bylo

seznámit žákyně s novými textilními technikami, které by následně mohly využívat při tvorbě oděvů a oděvních doplňků, různých uměleckých děl jako tapisérií nebo art quilts. Dvakrát ročně tvoří v rámci svého studia klauzurní práce, kde by uplatnění quiltování či patchworku mohlo být velmi originální (zvláště použitím netradičních materiálů jako PVC-fólie, tenký korek nebo různých tisků na materiál, batikování atd.). Chce to jen zapojit vlastní fantazii, nebát se experimentovat a vznikne zajímavé umělecké dílo. Žákyně techniku patchworku již využívají v rámci tvorby různých oděvních doplňků pro sebe i ostatní. Některé žákyně též využily techniku volného quiltování v předmětu praktických cvičení při hotovení modelů na módní přehlídce. Ukázky jejich tvorby najdeme v Příloze V.

Příprava a realizace projektu byla pro můj osobní rozvoj základních pedagogických dovedností obohacující. Uvědomila jsem si, co v praxi obnáší rozdíl mezi prací pedagoga střední školy a pedagoga volného času. Ze strany žákyň byl vidět daleko větší zájem o jednotlivé aktivity než v předmětu praktických cvičení, kde je obsah učiva dán školním vzdělávacím programem. Žákyně si účast v kroužku vybraly dobrovolně, což se opravdu velmi pozitivně odráželo na jejich celkovém přístupu k práci. Díky uvolněné atmosféře jsem poznala specifika této cílové skupiny účastníků i z jiného pohledu než tak, jak je znám ze školních lavic.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma Oděvní tvorba ve volnočasové pedagogice pojednává o využití práce s textilem ve výchovně vzdělávacím procesu institucí volného času.

Hlavním cílem bylo poukázat na možnost využití textilní a oděvní tvorby v pedagogice volného času a oživit tak v dnešní době opomíjenou tradici tohoto řemesla. Vypracováním teoretického základu, který se týká této problematiky, a realizací didaktického projektu v praxi byl tento cíl naplněn. Byly vytvořeny tři metodické listy zaměřené na techniku patchwork jako ozdobný prvek oděvního doplňku a na volné quiltování. Podle jejich struktury následně probíhal výchovně vzdělávací proces jednotlivých schůzek útvaru. Každý metodický list je zakončen reflexí, ve které je popsán průběh každé lekce a upozornění na rizika, se kterými jsem se při realizaci jednotlivých částí projektu setkala. U některých aktivit jsou uvedeny i další možné variace práce s textilem. Z metodických listů mohou studenti nebo pedagogové čerpat inspiraci pro svou práci, čímž byl naplněn další z cílů bakalářské práce.

Přípravu a realizaci didaktického projektu v praxi lze hodnotit jako zdařilou, žákyně pracovaly se zájmem a nadšeně se zúčastňovaly motivačních rozhovorů i diskuzí při závěrečném hodnocení. Nejúspěšnější částí projektu se ukázala být poslední lekce zaměřená na techniku volného quiltování. Tato technika oslovila žákyně nejen při praktickém hotovení obalu na knihu, ale především z hlediska možnosti aplikace získaných znalostí a praktických dovedností v praxi při hotovení modelů. Fotografie studentských prací jsou obsaženy v Příloze V., kde je na modelech vzor vytvořený technikou volného quiltování. Tím byl splněn i další cíl této práce.

Obecné cíle projektu byly též naplněny, pouze u rozvoje estetického cítění žáků pro různé druhy materiálu a jejich vhodnou kombinaci se mé očekávání rozcházel s realitou. Pramenilo to zřejmě z obav a minimálních zkušeností žákyň s novou technikou patchworku, což lze podnítit vhodnou motivací a dostatečnou časovou dotací pro tuto aktivitu. Zdařilým průběhem projektu a pozitivní zpětnou vazbou od jeho účastníků lze motivovat i další pedagogy volného času, což byl také jeden z cílů práce.

Zmapování nabídky zájmových kroužků všech domů dětí a mládeže v Jihočeském kraji přiblížilo jejich obsahovou náplň a požadovaný věk účastníků. Vycházela jsem z informací zveřejněných na webových stránkách jednotlivých zařízení a školních vzdělávacích programů. Obecně lze říci, že domy dětí a mládeže využívají práci s textilem v nabídce činnosti zájmových útvarů, ale neznáme jejich návštěvnost, a tudíž i zájem ze strany účastníků.

Na základě vlastních zkušeností, které jsem získala realizací projektu, mohu využití vytvořených metodických listů v pedagogice volného času určitě doporučit. Účastníkem této volnočasové aktivity nemusí být pouze adolescent, věková hranice není omezena. Může to být mladší jedinec, dospělý v produktivním věku či senior. Jsou možné i různé variace vytvořených metodických listů, záleží na vstupních zkušenostech a praktických dovednostech účastníků.

Na řešenou problematiku této bakalářské práce je možné dále navázat v magisterském studiu. Obsahem diplomové práce by mohla být analýza zaměřená

na výzkum, který by se zabýval využitím textilní a oděvní tvorby ve volnočasových zařízeních daného regionu.

Seznam použitých zdrojů

- BENDL, S. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
- BRISCOE, S. *Patchwork & quilting: jak na to: více než 300 rad, návodů a výrobních tajemství*. V Praze: Metafora, 2015. Jak na to (Metafora). ISBN 978-80-7359-425-1.
- CIKÁNOVÁ, K. *Objevujte s námi textil*. Praha: Aventinum, 1996. ISBN 80-85277-85-9.
- HANZLÍKOVÁ, A. *Vkus a nevkus kolem nás*. Praha: Práce, 1977. Kamarád (Práce).
- HAZUKOVÁ, H.; ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7.
- HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- HOFBAUER, B.; KAPLÁNEK, M. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3.
- KAPLÁNEK, M. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.
- KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.
- KELSCHENBACH, Ch. *Patchwork a quilt: je to tak snadné*. Přeložila Ivana ČEJKOVÁ. Praha: Vašut, 2016. Jak na to (Jan Vašut). ISBN 978-80-7541-067-2.
- KOHOUTEK, J.; NOVÁK, J.; JIRÁNEK, J. a kol. *Český textil – Tradice a perspektivy*. Praha: Atok, 2015. ISBN neuvedeno.
- KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. ISBN 80-223-1930-9.
- KYBALOVÁ, L.; LAMAROVÁ, M.; HERBENOVÁ, O. *Obrazová encyklopedie módy*. Praha: Artia, 1973. ISBN neuvedeno.
- LAMAROVÁ, M.; KYBALOVÁ, L. *Estetika odívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN neuvedeno.
- LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, leden 2016 [cit. 25. května 2020]. Dostupné na WWW: <http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf>

- Obchodní akademie, střední odborná škola a střední odborné učiliště Třeboň* [online]. Třeboň: OA, SOŠ a SOU, [cit. 25. května 2020]. Dostupné na WWW: <<http://www.sostrebon.cz/p-search.html>>
- PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
- PRŮCHA, J.; MAREŠ, J.; WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- SAK, P. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- Sdružení pracovníků domů dětí a mládeže v ČR* [online]. Praha: SP DDM, 2013 [cit. 25. května 2020]. Dostupné na WWW: <<http://www.spddm.cz/nasi-clenove/jihocesky-kraj>>
- SKARLANTOVÁ, J.; BENDA, J. *Od krinolíny k džínám: zamyšlení nad módou od rokoka po současnost*. Praha: Práce, 1979. Kamarád (Práce). ISBN neuvedeno.
- SKARLANTOVÁ, J.; VECHOVÁ, J. *Textilní výtvarné techniky*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-319-1.
- SLAVÍK, J. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. Praha: Portál, 1999. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 80-7178-262-9.
- SUDOVÁ, K. *Patchwork*. Praha: Grada, 2009. Výtvarný kurz. ISBN 978-80-247-2650-2.
- THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VÁŽANSKÝ, M.; SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901737-9-9.
- ZÍTEK, O. *Lidé a móda*. Praha: Orbis, 1962. Malá moderní encyklopedie (Orbis). ISBN neuvedeno.

Seznam zkratk

OA - Obchodní akademie

DDM - Dům dětí a mládeže

RVP - Rámcový vzdělávací program

SOŠ - Střední odborná škola

SOU - Střední odborné učiliště

Seznam příloh

- Příloha I. Tabulka s výsledky analýzy v DDM Jihočeského kraje
- Příloha II. Fotodokumentace průběhu lekce „Patchwork I.“
- Příloha III. Fotodokumentace průběhu lekce „Patchwork II.“
- Příloha IV. Fotodokumentace průběhu lekce „Volné quiltování“
- Příloha V. Fotodokumentace studentských prací

Příloha I.

Tab. Analýza využití práce s textilem v zájmové činnosti DDM Jihočeského kraje⁹¹

Domy dětí a mládeže v Jihočeském kraji	Název kroužku	Práce s textilním materiálem v obsahu zájmové činnosti kroužku	Věková kategorie účastníků	Zaměření zájmové činnosti kroužku
DDM Blatná	<i>Paličkování</i>	technika paličkování, výroba krajek	děti od 2. třídy, dospělí	výtvarné
	<i>Patchwork</i>	technika patchwork, výroba užitkových předmětů	děti od 3. třídy, dospělí	výtvarné
SSM - DDM Emy Destinové České Budějovice	práce s textilem není uvedena v obsahu činnosti kroužků			
České Budějovice	<i>Dívčí klub</i>	technika šití, háčkování, vyšívání, drhání, plstění; výroba módních a bytových doplňků	dívky od 7 do 14 let	ostatní, výtvarné
	<i>Klub netradičních řemesel</i>	technika vyšívání, patchwork, práce s filcem, drhání, šití, základy háčkování a pletení, šitá krajka, barvení látek; práce s textilem v moderním i klasickém stylu	dívky od 8 do 15 let	ostatní, výtvarné
	<i>Paličkování</i>	technika paličkování, výroba krajek	dívky a ženy od 8 do 99 let	ostatní, výtvarné
DDM Český Krumlov	<i>Vlnka</i>	technika plstění, hravé zpracování ovčí vlny	děti od 1. třídy	výtvarné
	<i>Nitka</i>	technika ručního i strojového šití, základy tvorby střihu; výroba oděvních doplňků	děti od 5. třídy	výtvarné
DDM Jindřichův Hradec	<i>Ateliér módy</i>	výroba originálních doplňků, šperků, kabelek, tašek, šití vlastních modelů	děti od 4. třídy	rukodělné
	<i>Patchwork</i>	technika patchwork, výroba bytových a oděvních doplňků	neomezený věk	rukodělné
	<i>Šití a práce s textilem</i>	technika šití, výroba základních kousků outfitu a jiných módních doplňků	děti od 5. třídy	rukodělné

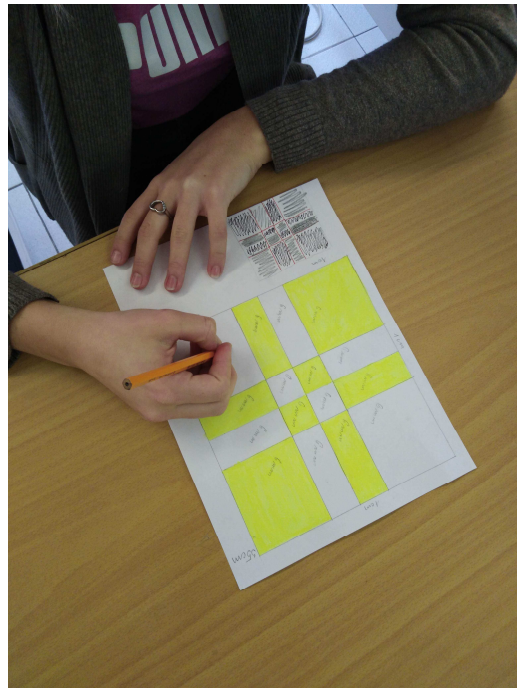
⁹¹ Sdružení pracovníků domů dětí a mládeže v ČR [online]. Praha: SP DDM, 2013 [cit. 25. května 2020]. Dostupné na WWW: <<http://www.spddm.cz/nasi-clenove/jihocesky-kraj>>

Domy dětí a mládeže v Jihočeském kraji	Název kroužku	Práce s textilním materiálem v obsahu zájmové činnosti kroužku	Věková kategorie účastníků	Zaměření zájmové činnosti kroužku
DDM Písek	<i>Atelier módního dopňku I,II</i>	technika drhání a šití z filcu, výroba bytových doplňků a dekorací	děti od 10 do 18 let	tvořivé
	<i>Kreativní kroužek I, II</i>	technika batiky, malování, potisk triček, šití z filcu, tkaní, drhání; výroba bytových dekorací	děti od 6 do 12 let	tvořivé
	<i>Krejčovský atelier</i>	technika strojového šití, patchwork; výroba bytových a módních oděvních doplňků	děti od 8 do 15 let	tvořivé
	<i>Šikovné ruce</i>	technika vyšívání, háčkování, pletení a šití; výroba oděvních doplňků a dárků	děti od 8 do 14 let	tvořivé
DDM Prachatice	<i>Dovedné ruce II.</i>	textilní techniky, šití na šicím stroji, výroba bytových doplňků a zdobení oděvů	9 až 15 let	výtvarné, tvořivé
	<i>Módní návrhář</i>	technika šití, výroba módních dopňků	děti od 9 do 18 let	výtvarné, tvořivé
	<i>Módní návrhář</i>	technika ručního a strojového šití, tvorba návrhů oděvu; výroba dopňků a výrobků dle vlastního návrhu	děti od 9 do 15 let	výtvarné, tvořivé
	<i>Patchwork</i>	technika patchwork	děti od 8 do 15 let	výtvarné, tvořivé
	<i>kurz - Patchwork I, II</i>	technika patchwork, výroba bytových a oděvních módních doplňků	dospělí od 19 do 99 let	výtvarné, tvořivé
MDDM Týn nad Vltavou	<i>Vyšší šití I, II</i>	technika ručního a strojového šití, tvorba modelů	děti od 12 do 18 let	tvořivé
DDM Strakonice	nabídka kroužků nebyla na webových stránkách k dispozici			
DDM Tábor	<i>Dívčí klub</i>	technika pletení, háčkování a šití; výroba bytových dopňků	děti od 6 do 15 let	rukodělné
	<i>Textilní ateliér</i>	technika ručního a strojového šití, textilní výtvarné techniky; výroba módních doplňků (kabelky, šperky, pásy, polštáře, plyšáci), částí oděvu a jednoduchého oblečení	děti od 9 do 16 let	rukodělné

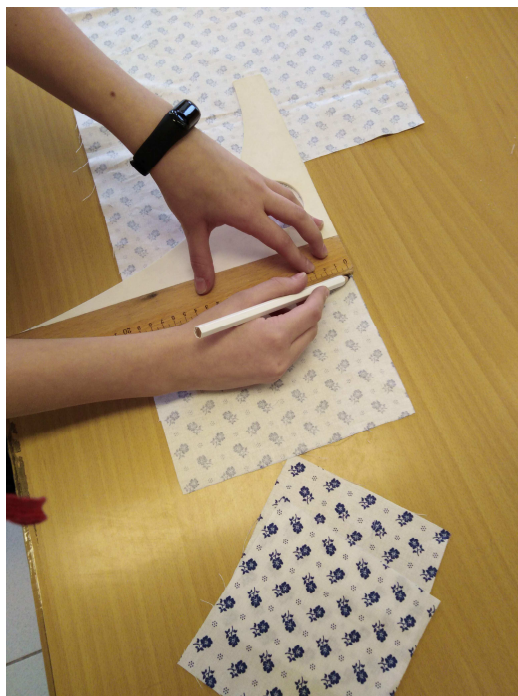
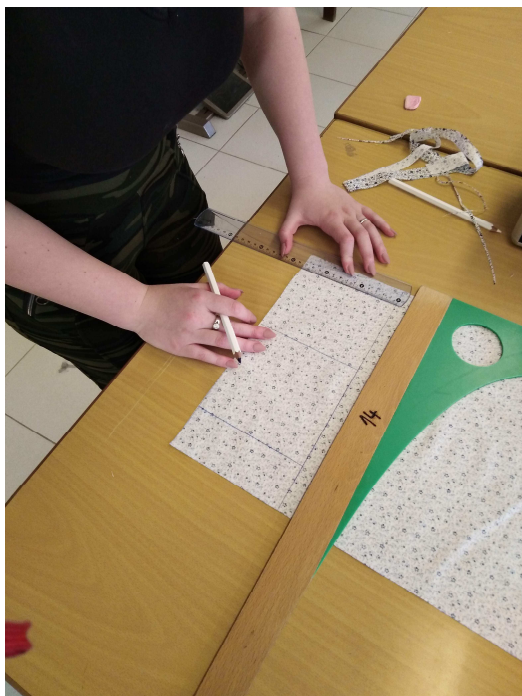
Příloha II.

Fotodokumentace průběhu lekce „Patchwork I.“

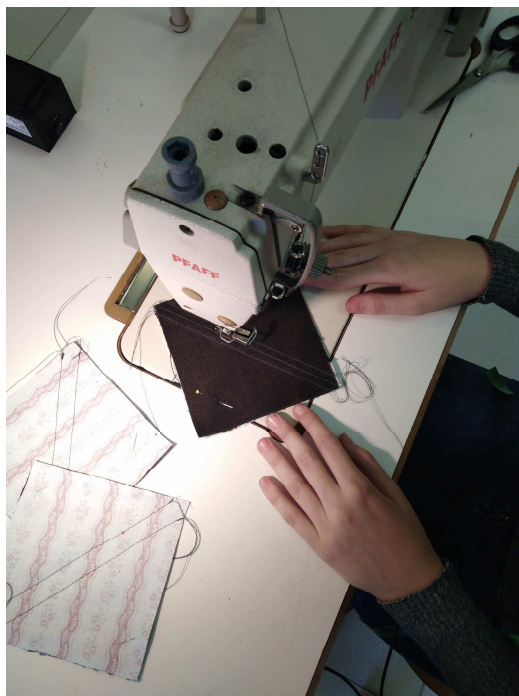
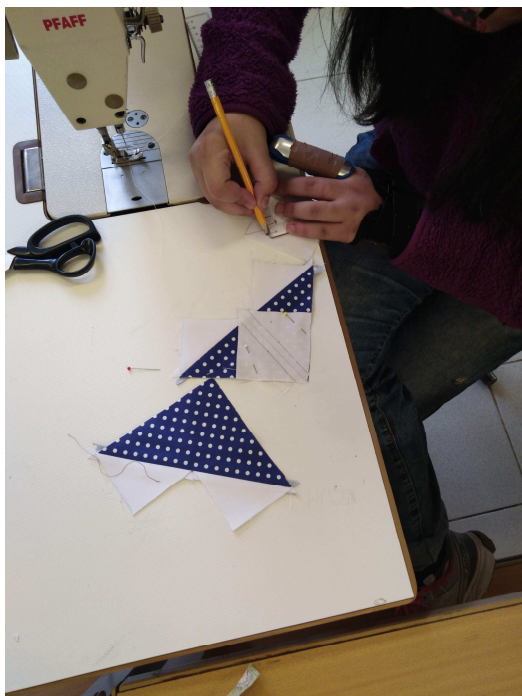
Ukázky vytvořených návrhů předlohy patchworku (vlastní fotografie)

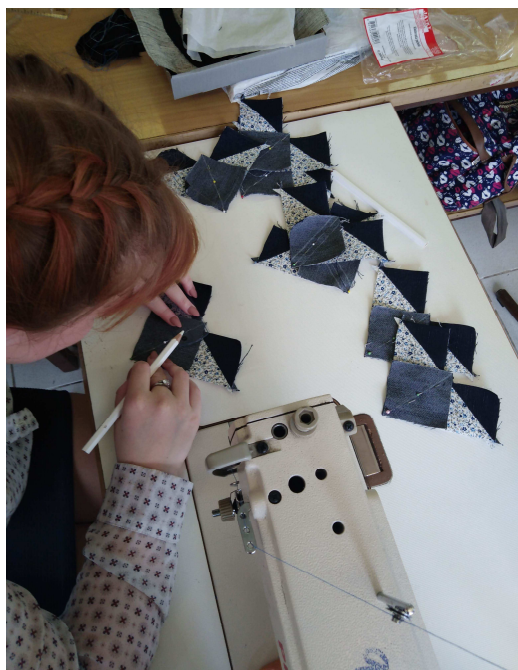
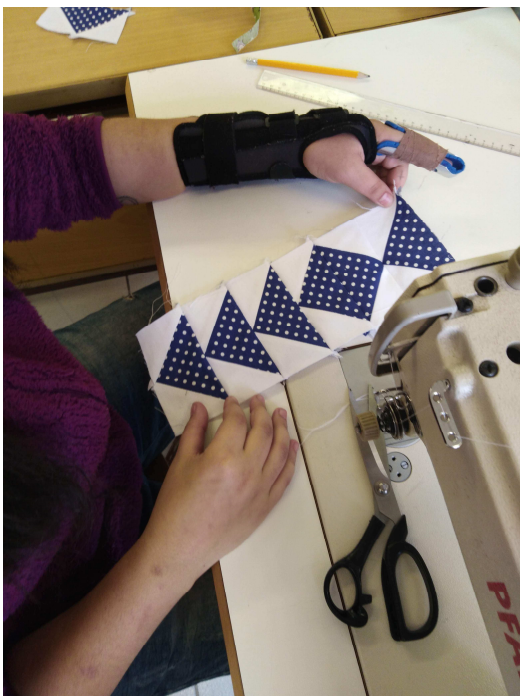
Ukázky stříhání patchworku dle vytvořené předlohy (vlastní fotografie)

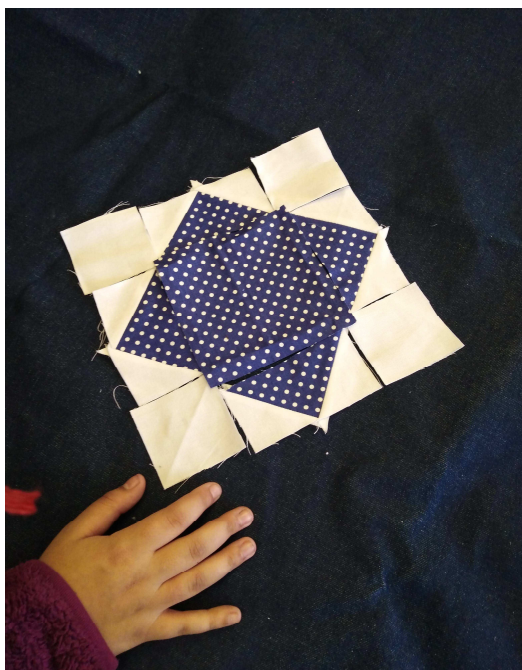
Ukázky postupu hotovení patchworku na šicím stroji (vlastní fotografie)

Ukázky postupu hotovení patchworku na šicím stroji (vlastní fotografie)

Ukázky možných variací vzoru patchworku (vlastní fotografie)

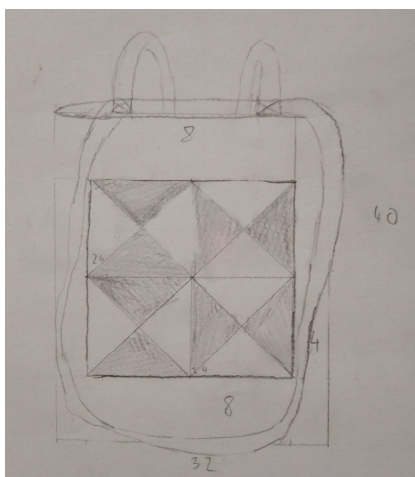
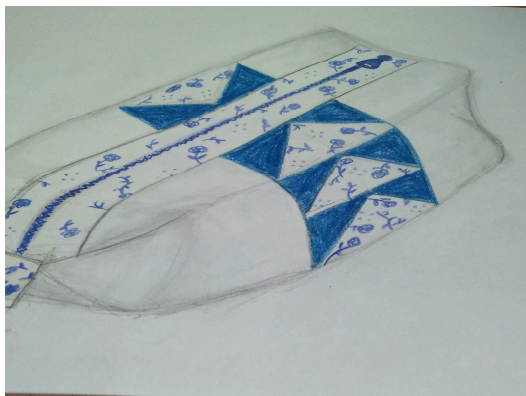
Ukázky zhotovených vzorů patchworku (vlastní fotografie)

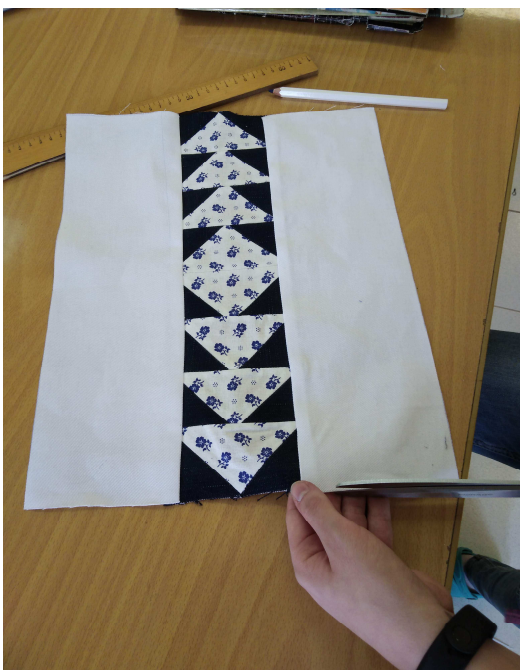
Příloha III.

Fotodokumentace průběhu lekce „Patchwork II.“

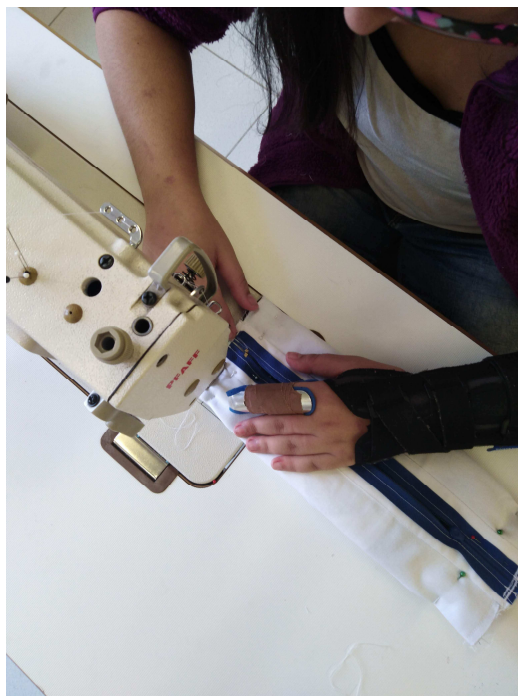
Ukázky vytvořených návrhů oděvních doplňků (vlastní fotografie)

Ukázky stříhání a hotovení oděvních doplňků na šicím stroji (vlastní fotografie)

Ukázky postupu hotovení oděvních doplňků a zhotovených etuí (vlastní fotografie)

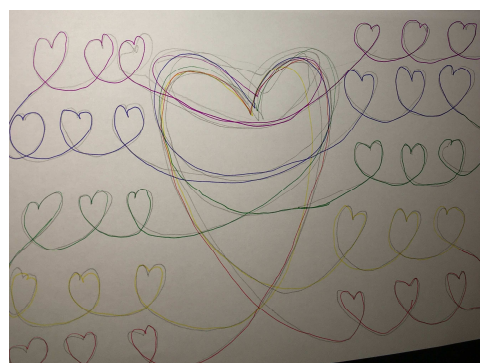
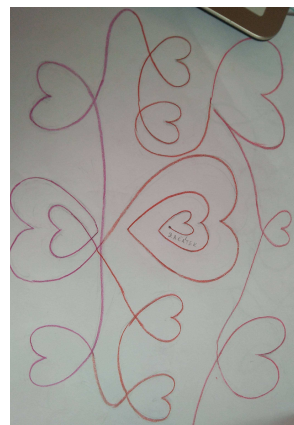
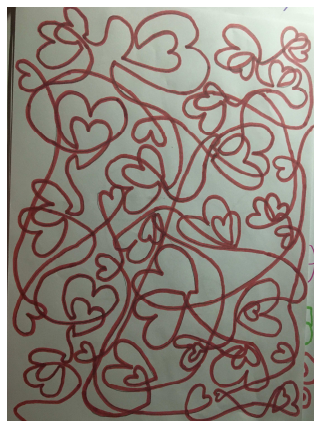
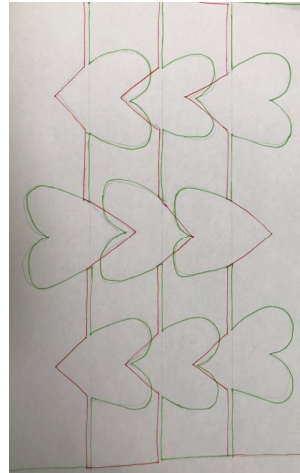
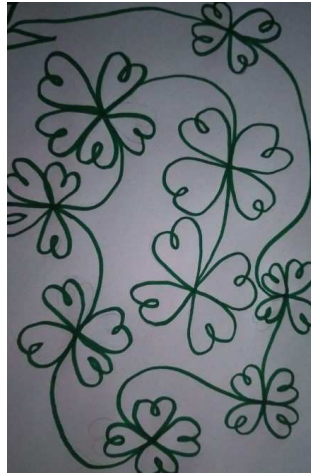
Ukázky zhotovených oděvních doplňků (vlastní fotografie)

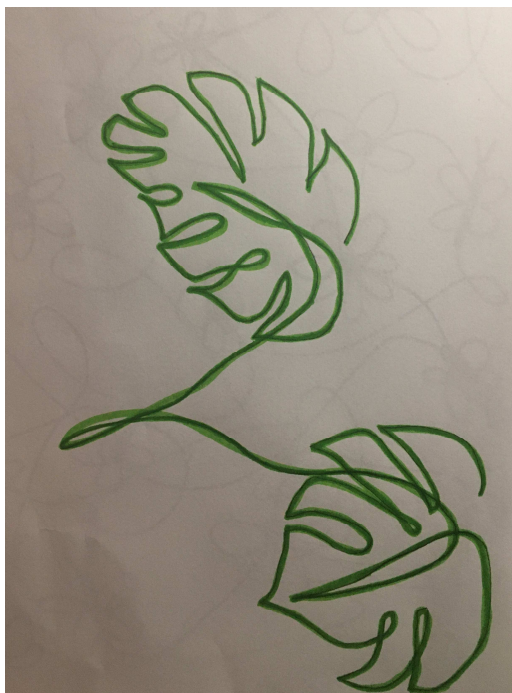
Příloha IV.

Fotodokumentace průběhu lekce „Volné quiltování“

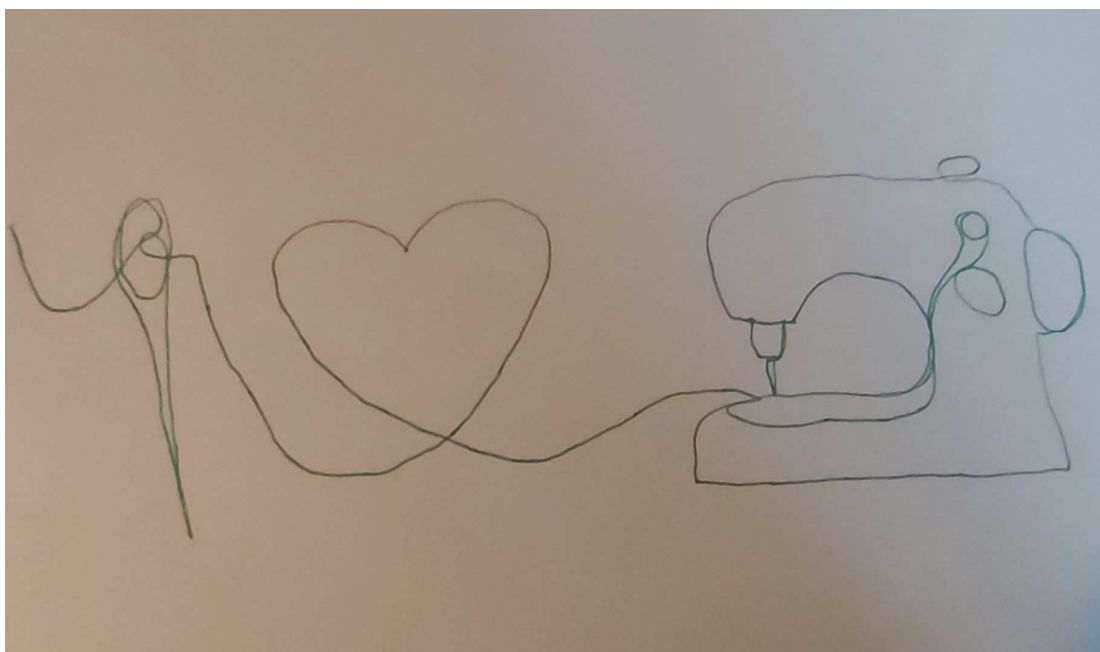
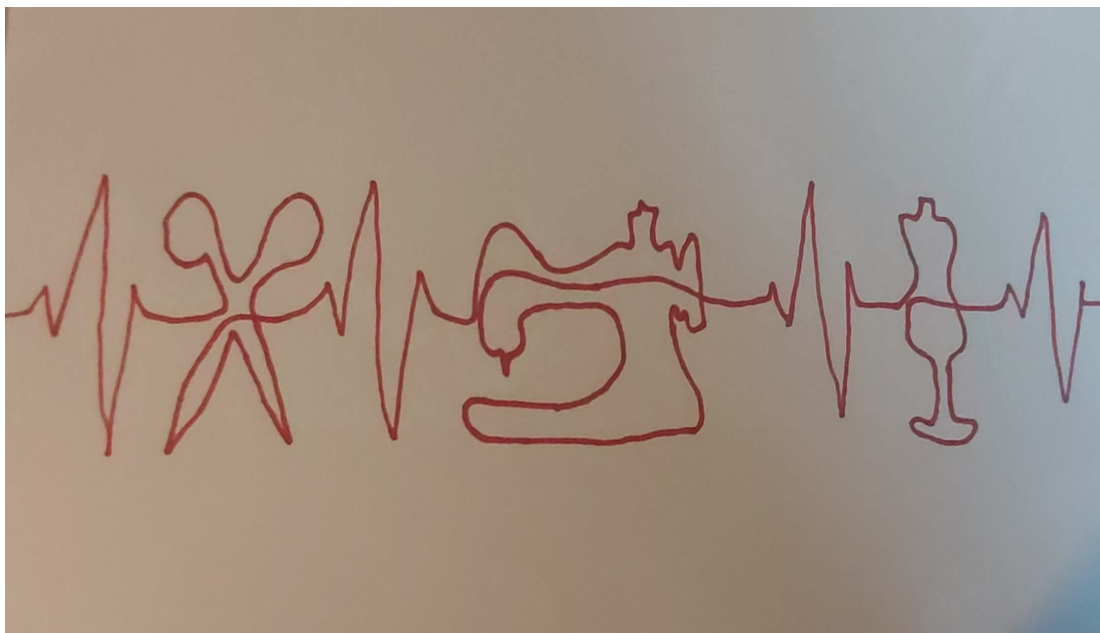
Ukázky vytvořených návrhů srdcového vzoru pro quilt (vlastní fotografie)

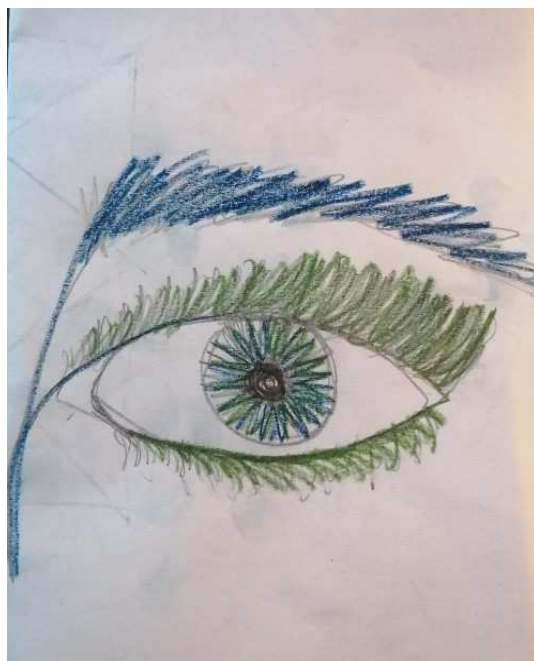
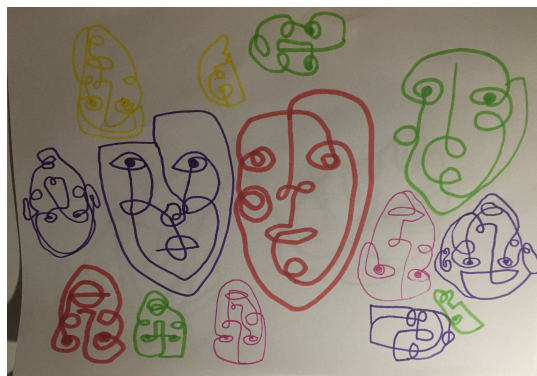
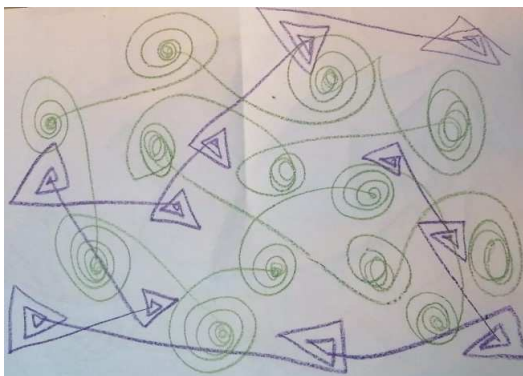
Ukázky vlastních návrhů vzoru pro quilt (vlastní fotografie)

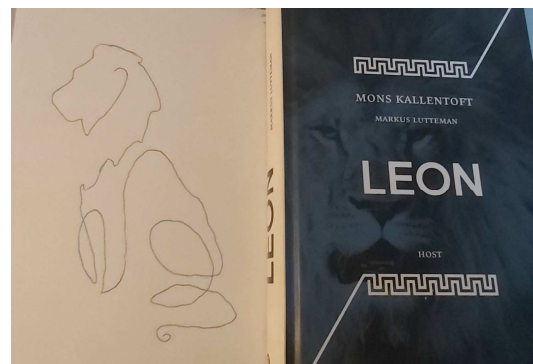
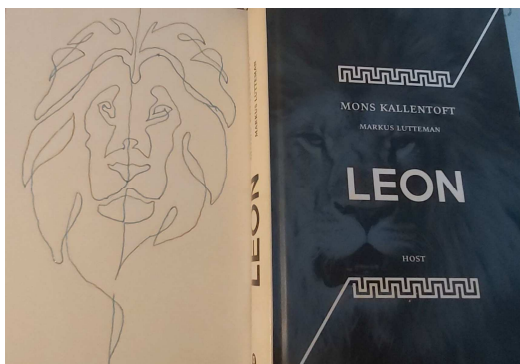
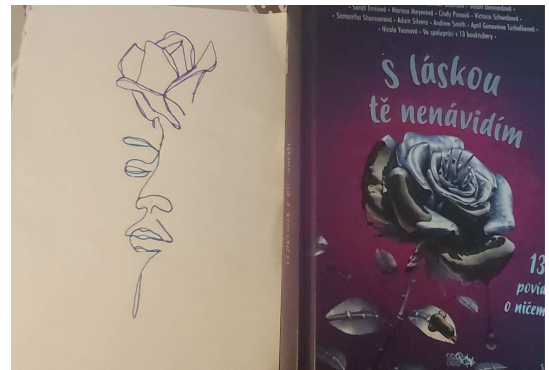
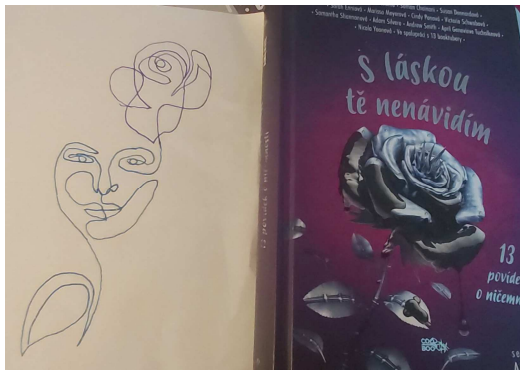
Ukázky vlastních návrhů vzoru pro quilt (vlastní fotografie)

Ukázky vlastních návrhů vzoru pro quilt (vlastní fotografie)

Ukázky vytvořených návrhů vzoru pro quilt na obal knihy (vlastní fotografie)

Ukázky postupu hotovení quiltu na stroji Bernina 570 QE (vlastní fotografie)

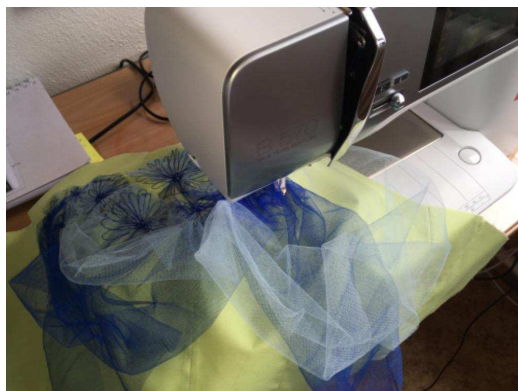
Příloha V.

Fotodokumentace studentských prací

Vytvoření vzoru na modelu technikou volného quiltování (vlastní fotografie)

Vytvoření vzoru na modelu technikou volného quiltování (vlastní fotografie)

Abstrakt

Hrbková, L. *Oděvní tvorba ve volnočasové pedagogice*. České Budějovice 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Michal Filip, Ph.D.

Klíčová slova: pedagogika volného času, volný čas, zájmová činnost, zařízení volného času, textilní tvorba, oděvní tvorba, práce s textilem, patchwork, quilt

Práce se zabývá využitím textilní a oděvní tvorby v pedagogice volného času. Teoretická část uvádí předmět a cíle pedagogiky volného času v pojetí různých autorů a vymezuje základní oborové pojmy. Dále charakterizuje volnočasové aktivity, popisuje zájmové činnosti a zaměřuje se na adolescenty coby účastníky těchto aktivit. Analyzuje též využití textilní a oděvní tvorby ve výchovně vzdělávacím procesu a přibližuje tak současnou situaci i vzdělávací instituce, které se prací s textilem zabývají. Závěr teoretické části pojednává o tom, jakými smysly lze vnímat textil a jaké funkce zaujímá v životě každého člověka i společnosti. Přibližuje textilní výtvarné techniky a popisuje patchwork a quilt z hlediska jejich historie, pomůcek a potřebného materiálu.

Praktická část je zaměřena na realizaci didaktického projektu, který byl uskutečněn v rámci činnosti zájmového kroužku v Domově mládeže při OA, SOŠ a SOU v Třeboni. Úvodní část obsahuje základní informace o domově mládeže, kroužku šití a přibližuje účastníce projektu. Na základě poznatků v teoretické části práce jsou vytvořeny tři metodické listy, podle jejichž struktury probíhal výchovně vzdělávací proces jednotlivých schůzek útvaru. Metodické listy jsou tematicky zaměřeny na techniku patchwork jako ozdobný prvek oděvních doplňků a na volný quilt. Závěr praktické části se zabývá vlastní reflexí a doporučením dalšího využití metodických listů v praxi.

Abstract

Clothing production in pedagogy of leisure time

Key words: pedagogy of leisure time, leisure time, leisureactivity, leisure time organisation, textile production, clothing production, work with textile, patchwork, quilt

The presented bachelor's thesis is focused on the use of textile and clothing production in pedagogy of leisure time. The theoretical part of the thesis deals with different approaches to the object and goals of pedagogy of leisure time proposed by various authors. Furthermore, characteristics of leisure time activities are presented as well as a description of leisure activities while a special attention is drawn to adolescents as their participants. The theoretical part also analyses the use of textile and clothing production in the educational process. In this respect it refers to the actual situation and educational institutions which are engaged in the work with textile. Various ways of sensory perception of textile and roles which textile acquires in human life and society are mentioned at the end of the theoretical part. In the same part textile art techniques are also presented together with a description of patchwork and quilt from the point of view of their history, their aids and necessary material.

The practical part is focused on the realization of didactic project, which took place within the school club in the Boarding house at OA, SOŠ, SOU in Třeboň. In the introduction some basic information about the boarding house, sewing club and its participants is presented. Based on the facts stated in the theoretical part of the thesis, three different methodical sheets were created and according to their structure the educational process of club's meetings was organised. The methodical sheets are thematically focused on patchwork technique as an ornamental element of clothing accessories, but there is also an emphasis put on the theme of a free quilt. At the end of the practical part own reflection is proposed and recommendations on further application of methodical sheets in practice.